

רכיבה על סוסים ביערות ובשטחים פתוחים מדיניות והנחיות תכנון

מרחבי תכנון ופיתוח, צביקה מינץ
סאס- תכנון עיר ואזור, ד"ר נתן סאס, אלירז סאס

רכיבה על סוסים ביערות ובשטחים הפתוחים מדיניות והנחיות תכנון, קק"ל

כתוצאה מתכנון אסטרטגי, פועלת הקרן הקימת לישראל מזה מספר שנים בפעילויות לפתיחת היערות לציבור. מסמך תכנוני זה בנושא רכיבה על סוסים ביערות ובשטחים הפתוחים נולד מתוך צורך שקיים בשטח ופעילות עניפה בנושא רכיבה על סוסים אשר כבר קיימת ומתרחשת בשטח וכן הצורך לבחון את הממשק בין פעילויות קק"ל השונות, השטח, לבין רוכבי הסוסים והסוסים עצמם. בין ההחלטות התכנוניות עליהם מתבסס המסמך הוא שימוש בתשתיות קיימות ובמידת הצורך שדרוג שבילים קיימים, מתוך התחשבות בסביבה, שמירה על ערכי הטבע והנוף ופיתוח בראיה בת-קיימא. אין במסמך זה כל מחשבה או הצהרה על הקמת חוות ביערות או מיזמים כאלה ואחרים הקשורים לנושא, אלא להיפך, המסמך מתבסס על תשתית חוות קיימת וההקשרים שלה ליערות ולשטחים הפתוחים.

המסמך הוכן בקידום אגף תכנון ואסטרטגיה, מינהל פיתוח הקרקע, קק"ל, ע"י המתכננים צביקה מינץ וד"ר נתן סאס ובשיתוף ועדת היגוי רחבה מהקק"ל וגופים חיצוניים שותפים. לבחינת הנושא הוחלט לקדם מסלול "פיילוט" ללימוד הנושא. המסלול יתוכנן בפירוט ויבוצע ברכס רמות נפתלי, ע"פ תכנית אב שהוכנה ליערות אלה ע"י אדר' חנה יפה בשיתוף צוות מקצועי ממרחב צפון של הקק"ל.

ההנחיות מתבססות על ניסיון שקיים בעולם בתחום עם התאמה לנהוג בקק"ל מבחינת מערכת השילוט, דרכי יער קיימות, היבטי בטיחות, הפרדה בין משתמשים וכו'. המסמך הוצג ביום עיון בהשתתפות כל הגורמים השותפים. אנו מקווים כי המסמך ישמש אתכם ונשמח לשיתופי פעולה בקידום נושא רכיבה על סוסים בהיבטי תכנון, ביצוע ושיווק. אנו נמשיך לבחון את הנושא ולתאמו עם פעילויות אחרות בראיה סביבתית ואקולוגית.

בברכה,
לאה שניאור
פינחס כהנא

ועדת היגוי

- פנחס כהנא
- לאה שניאור
- צביקה אילון
- דוד מטק
- משה שלר
- מיכל קטורזה
- עמיחי אלפרוביץ
- אורי חרל"פ
- ויקטור אלברנס
- אודי שפירא
- טלילה ליבשיץ
- יובל פלד
- כרמית פינץ קדמי
- שלומי שקד
- קק"ל, אגף תכנון ואסטרטגיה
- קק"ל, אגף תכנון ואסטרטגיה
- קק"ל, מרחב צפון מחלקת יער וקהילה
- קק"ל, מרחב צפון מחלקת תכנון
- קק"ל, מרחב מרכז מחלקת יער וקהילה
- קק"ל, מרחב מרכז מחלקת יער וקהילה
- ההתאחדות הלאומית לספורט הרכיבה
- משרד החינוך, מינהל הספורט
- החברה הממשלתית לתיירות
- חוות מרכבות המלך דוד, נוה אילן
- קק"ל, מרחב דרום
- רשות הטבע והגנים
- משרד התיירות
- עמותת תיירות יואב יהודה

צוות התכנון

- צביקה מינץ
- ד"ר נתן סאס
- אלירז סאס
- מרחבי תכנון ופיתוח
- סאס- תכנון עיר ואזור
- סאס- תכנון עיר ואזור

ספטמבר 2004

תוכן עניינים

2	ועדת היגוי
2	צוות התכנון
3	תוכן עניינים
5	תקציר
5	א. מטרות הדו"ח
5	ב. ממצאי הדו"ח
7	ד. המלצות לעידוד הרכיבה ביערות ובשטחים הפתוחים
7	ה. תכנית לרכיבת סוסים ביער נפתלי – פרויקט לדוגמא
8	מסגרת העבודה
8	א. מטרת העבודה
8	ב. מדיניות קק"ל
8	ג. תוצרי העבודה
9	1. רקע כללי - סקירת ספרות מהארץ ומחו"ל
9	1.1 יערות, שמורות טבע וגנים לאומיים
9	1.2 רכיבה בפארקים עירוניים
9	1.3 רכיבה באתרים היסטוריים
10	1.4 השפעה סביבתית
10	1.5 שילוב שימושים
10	1.6 אגודות וארגוני רוכבים
10	1.7 תרבות ותוכן
10	1.8 מסלולי רכיבה כענף תיירותי
11	1.9 רמות שרות ותשלום על שרותים
12	1.10 סוסים – עובדות וטריוויה
14	2. מצב קיים בארץ
14	2.1 התארגנויות בתחום הרכיבה
15	2.2 סקר חוות ארצי
19	2.3 שימוש ביער ובשטח פתוח כיום
21	2.4 קהל היעד
22	3. הנחיות סביבתיות ואקולוגיות
22	3.1 יחסי גומלין ומערך הקשרים
25	3.2 שילוב תשתיות
29	3.3 המערך המנהלי של גבולות וזכויות מעבר
31	4. תכנון שבילי רכיבה
31	4.1 תכנון מערכתי
31	4.2 תכנון פיזי
44	4.3 הכוונה והסדרה
47	5. התוספת השולית בתחזוקת היער
47	5.1 ניקיון
47	5.2 אחזקת מתקנים
48	5.3 אחזקת דרכים
48	5.4 טיפול יערני
48	5.5 עלות האחזקה השולית
49	6. הצעה לתכנית עקרונית לעידוד פעולות הרכיבה
50	7. תועלות נלוות לשילוב רכיבה על סוסים ביער
51	8. תכנון מסלול טיול לרכיבת סוסים בהרי נפתלי – הדגמה
51	8.1 מיקום תכנון מסלול טיול הרכיבה
51	8.2 עקרונות התכנון
51	8.3 תאור תוואי המסלול המוצע
66	8.4 תמונות מהתוואי

66	9. מקורות
67	9. מקורות
69	נספח 1. סקר חוות
73	נספח 2. ריכוז הנחיות לתכנון ותפעול נתיבי רכיבה
75	נספח 3. אמנה לרכב
76	נספח 4. תקציר פגישות וראיונות

רשימת איורים

11	איור מס' 1. חניון לילה לרוכבים וסוסים בתשלום, ג'ורג'יה
12	איור מס' 2. מידות סוס קטן, הדגמה ליחסי גודל
17	איור מס' 3. התפלגות החוות לפי אזורים
19	איור מס' 4. סכמה של חווה
23	איור מס' 5. קשירת סוסים בין עצים, תוך שימוש ב- "Tree Saver"
32	איור מס' 6. חתכים סכמתיים לנתיב ביער – רוחב הדרך 3 מ' לפחות, גובה הגיזום 3 מ'
33	איור מס' 7. מחסום משקולת – גובה 1.5 מ', מפתח 1.2 מ'
33	איור מס' 8. שער מסתובב עם מנגנון סגירה עצמי – מפתח 3 מ', שילוב מתכת ועץ
34	איור מס' 9. שער מסתובב עם מנגנון סגירה עצמי – מבט על
35	איור מס' 10. מנע רכב ואופנועים
36	איור מס' 11. רמזור ומחסום חציית כביש
37	איור מס' 12. סכמה לחניית קרון מחובר לרכב עם מחסום עץ או בטון
38	איור מס' 13. רמפה לפריקת סוסים ממשאית
40	איור מס' 14. סכמה לתנועת רוכבים
41	איור מס' 15. גדרת סוסים ביער
41	איור מס' 16. מתקן קשירה לסוס בודד
42	איור מס' 17. טבעת קשירה מוטבעת בסלע
42	איור מס' 18. תאי סוסים
43	איור מס' 19. שוקת מאבן או בטון – עודפי המים להשקיה
44	איור מס' 20. שילוט יערני - הדגמה
45	איור מס' 21. תמרורים מרחבי העולם
46	איור מס' 22. מידע בכניסה לאזור רכיבה מוסדר, בשלט או במנשר
61	איור מס' 23. חתך מסלולי הרי נפתלי
62	איור מס' 24. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 1
63	איור מס' 25. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 2
64	איור מס' 26. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 3
65	איור מס' 27. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 4
77	איור מס' 28. אלכסנדר זייד – מורשת השמירה והרכיבה בישראל

רשימת טבלאות

טבלה מס' 1.	ניתוח ממצאי סקר חוות על פי נתוני אתרי הסוסים באינטרנט ומדריכי עסקים, דצמבר 2003
16	
52	טבלה מס' 2. מסלולי הרי נפתלי – סיפור דרך

תקציר

א. מטרות הדו"ח

מדיניות קק"ל - אגף תכנון ואסטרטגיה, בפיתוח היער הינה להעשיר את חווית הביקור והשהייה בשטחי היער. במסגרת זו, קק"ל בוחנת הוספת פעילות מוסדרת חדשה - רכיבת סוסים ביער.

לצורך הסדרת הרכיבה ביער ובשטחים הפתוחים, מבקשת קק"ל לבחון את פוטנציאל הרכיבה והצורך באם קיים, להסדרת התשתית ביער לתרבות רכיבת סוסים. זאת במטרה להגדיל ולהעשיר את חווית השהייה ופעילות הנופש והפנאי בשטחים אלו.

מטרת העבודה הנוכחית, הינה לפתוח צוהר ראשון לבחינת המשמעות הסביבתית לעידוד הרכיבה ביערות קק"ל, תוך בחינת האמצעים שעל קק"ל לנקוט בכדי לאפשר רכיבת סוסים, עם מינימום פגיעה בערכי הטבע והנוף, עם משתמשים אחרים ביער והמענות מפיתוח עודף.

הרכיבה הינה ספורט חברתי חובק עולם, המשלב שהייה בשטח הפתוח כאירוע חברתי, וכחוויה תיירותית המובילה את האדם למקומות ולאירועים היסטוריים בעלי עניין. עידוד ענף הרכיבה בארץ כחלק מתרבות הבילוי והנופש בחיק הטבע, יכול לפרוס בפני המבקר חבלי ארץ חדשים הנצפים במימד חדש של גובה ורוחק.

הדו"ח הנוכחי סוקר את פוטנציאל פעילות רכיבת הסוסים, תוך שהוא נשען על לימוד הנושאים הבאים:

- צורכי הרכיבה והרוכבים כפי שעולים מסקירה של מקורות מאירופה וארה"ב.
- ניתוח ממצאי התשתית הקיימת בארץ לסוסים ולרוכבים ביערות ובשטחים הפתוחים. זאת בהתבסס על המידע המצוי בקרב ארגוני סוסים, אתרי אינטרנט ורעיונות עומק שנערכו עם בעלי חוות רכיבה ורוכבי טיולים מנוסים.
- הבעיות והצרכים של הרוכב והסוס שיש לתת להם מענה בכדי לאפשר רכיבה חווייתית, תוך שמירה על ערכי הטבע והנוף ביערות ובשטחים הפתוחים.

ב. ממצאי הדו"ח

- גורמים העוסקים בענף הרכיבה בארץ, אומדים את מס' סוסי הרכיבה בין 20,000-30,000 סוס. עפ"י נתונים שנאספו באתרי האינטרנט, מצויים בארץ כ-200 חוות רכיבה מהם כ-50 מפרסמות שנותנות שירות של טיולים לסביבה הפתוחה. בהנחה שבחווה המפרסמת באינטרנט מצויים בין 10-20 סוסים בממוצע, הרי פלח שוק החוות מכיל להערכתו בין 25%-35% מכלל הסוסים. לפיכך, ניתן להניח מרבית הסוסים מצויים בחצרות הבתים של היישובים הכפריים.
- מסלולי הטיולים המועדפים על המטיילים מאופיינים בדרך כלל באזור גבעי, בעל שיפועים מתונים, לאורך דרך הצופה לנוף עם שינויים נופיים לאורך הדרך, אפיקי נחל, מוקדי עניין, אפשרות לרציפות רכיבה, מצעי דרך רכים כמו עפר וחול ומינימום מגע עם קהל אחר.
- חוות הרכיבה הם למעשה בית גידול לסוסים שניתן לחלק אותם לשני סוגים:
 - א. לתחרויות ספורט בעלי פרסים כספיים. חוות אלו אינם נושא לבחינה בעבודה זו.
 - ב. לצורכי טיפול, אכסון, בלוי, וטיול. חוות אלו שהם נושא הבדיקה בעבודה זו נשענות על תשתיות קיימות. ישנם בארץ מס' מצומצם של חוות בעלות רווחיות כלכלית, אולם חלק גדול מהכנסה נובעת משירותים אחרים הניתנים בחווה כגון: שירותי הסעדה, אכסון מלונאי

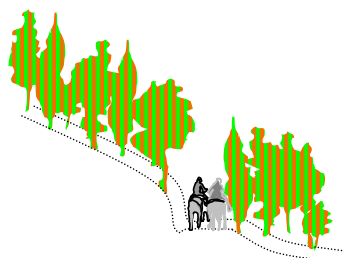

ופעילויות נופש נוספות. חוות אילו מעדיפות להתמקם בשולי היער בסמיכות לתשתיות של יישוב כפרי מתוך מגמה לפנות למכסימום קהלי שוק. לפיכך, מוצע לראות את החווה כ"שער כניסה / יציאה" לטיול ביער ובשלב זה מומלץ לא למקם ולעודד הקמת חוות סוסים בתחומי היער.

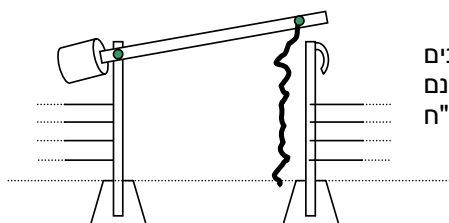
- התשתית שפותחה ע"י קק"ל לאחזקת היער ולרווחת הציבור יכולה לתת מענה גם לרוכבי הסוסים בתנאי שינתנו את הדעת לפתרונות נקודתיים אשר יאפשרו מניעת חיכוך בין הרוכבים למטיילים ופגיעה מעטה יחסית ברוכב עצמו.

ג. המלצות לתכנון פיזי

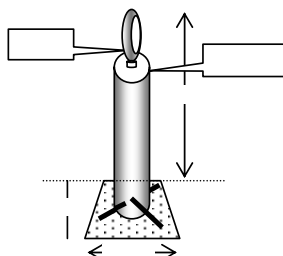
בכדי לאפשר רכיבה בטוחה ורציפה למס' שעות אשר מאפשרת חווית נופש, יש לתת את הדעת לתכנון האלמנטים הפיזיים הבאים שעיצובם העקרוני מוגש בגוף הדו"ח הנוכחי:

- נתיבי רכיבה – כעקרון יש להישען על שבילים, פתחי נוף, וחניונים קיימים. שביל רכיבה איכותי ישתדל לעבור במגוון נופי הנשקף ממנו דרך אזורים בעלי שונות. חניון לסוסים ימוקם בשולי החניון הקיים. לדו"ח מצורף פילוט של מסלול בהרי נפתלי.

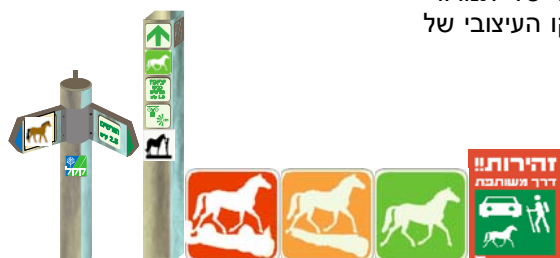
- מעברים – אחת הבעיות הקשות שעולות מפי רוכבים מנוסים, שגדרות, שערים ומעברי מנע בקר אינם מאפשרים את מימוש חווית הרכיבה. בגוף הדו"ח מוצגות דוגמאות של אלמנטים למעברים.

- מתקני קשירה לסוס – בתכנון מסלולי רכיבה ממושכים יש לקחת בחשבון הפסקות מנוחה לרוכב ולסוס. היות ולא בטיחותי לקשור סוס לעץ, מומלץ ליצור בחניון ההתרגעות אלמנט קשירה המוצגים בגוף הדו"ח.

- מתקני האכלה / מים – מתקנים אלו נדרשים רק בחניונים המשתלבים במסלול טיול רב יומי המוצגים בגוף הדו"ח.

- הכוונה והסדרה – בכדי לאפשר לרוכב רכיבה מבלי לאבד את דרכו, מוצע לפתח סידרה של תמרורי שילוט המשתלבים בתורת השילוט ובקו העיצובי של קק"ל כפי שמוצג בגוף הדו"ח.

ד. המלצות לעידוד הרכיבה ביערות ובשטחים הפתוחים

עידוד הרכיבה ביערות ובשטחים הפתוחים יש בה כדי להוסיף ולהשביח את חווית תרבות הנופש בשטחים אלו. תיעול פעילות הרכיבה לתורה סדורה המשתלבת בפעילות קק"ל בכלל יהיה בה לתרום לשמירת השטחים.

בדו"ח הנוכחי גובשו עקרונות והמלצות תכנוניות פיזיות בדרכים הבאות:

- גיבוש מסמך נוהל הנחיות תכנון למתכנן היער.
- העברת המידע באמצעות פרסומי קק"ל ובאמצעים נוספים.
- גיוס משאבים מידידי קק"ל לצורך פיתוח אזורי.
- פניה לגורמי תכנון בתחום התיירות הכפרית.
- גיוס מנהלי העמותות האזוריות לנושאי תיירות.
- גיוס ציבור הרוכבים כציבור הפועל לשמירת היער.
- מינוף פארק או גוש יערות ע"י הגדרתו כ"פארק סוסים".

ה. תכנית לרכיבת סוסים ביער נפתלי – פרויקט לדוגמא

במסגרת העבודה הנוכחית נערך פילוט לתכנון ראשוני של שבילי רכיבת סוסים ביער נפתלי. התכנון התבסס על תכנית: "יער נפתלי – תכנית טיילות / סיירות חינוכים מצפורים ואתרים ייחודיים" שנערכה ע"י מתכנני קק"ל.

בתכנון הפילוט יושמו אותם אלמנטים פיזיים שפותחו בעבודה כגון: נתיבי הרכיבה בהתבסס על מערכת הדרכים הקיימת והמתוכננת, מיקום חניונים לרוכבים, טיפול בנושא מעברים, ושילוט להכוונה ולהסדרה.

מסגרת העבודה

א. מטרת העבודה

לבסס ולהסדיר את פעילות רכיבת הסוסים ביערות קק"ל ובשטחים הפתוחים כחלק מתרבות הפנאי והנופש בישראל.

ב. מדיניות קק"ל

היער נתפס בקק"ל כמשאב אקולוגי סביבתי לרווחת הציבור. במסגרת זו אזורי יער נרחבים מיועדים לשימוש הציבור, תוך התייחסות לכושר נשיאה של השטח בהתאמה למגוון פעילויות הנופש ביער. כחלק ממדיניות פתיחת היערות לציבור, מספקת קק"ל למבקר שרות שמאפשר לו לחוות את היער בדרכים מגוונות ומשולבות:

- נופש פסיבי- חניונים, תצפיות
- נופש אקטיבי- מתקני ספורט ומשחקים
- נופש תכני- ערכי סיורים מאורגנים, מוסיקה ביער, פעילות חינוכית, שילוט הסבר ותוכן
- נופש בתנועה- מסלולי אופניים, דרכי יער, שבילי טיולים

במטרה להעשיר את חווית הנופש ביער, קק"ל מבקשת לפתח ביערות תשתית המתאימה לתרבות הרכיבה. זאת תוך השתלבות בתשתיות ובפעילויות קיימות, ללא פיתוח עודף בשטח ובתאום עם ארגונים הפועלים בנושא.

הרכיבה ביער משתלבת באותם תחומים בהם מבקשת קק"ל להעשיר את חווית הביקור והשהייה ביער ואין בה להוות נטל בהיבט התחזוקתי של היער. רמת השרות לרוכבים ביערות תשתלב במדיניות הקק"ל בהתאמה לצרכים.

ג. תוצרי העבודה

רכיבה על סוסים כספורט עממי ותחרותי הינו תחום שמתרחב בארץ כחלק מתרבות הפנאי הישראלית. תרבות זו אמצה את ההתנהגות העולמית על ידי קליטת האופניים, הטרקטורון, רכב 4X4, הסוס וכיו"ב בשטחים הפתוחים.

קק"ל מבקשת לבחון במסגרת עבודה זו את האפשרות והמגבלות בהסדרת פעילות הרכיבה על סוס כאחד מאמצעי בילוי הפנאי והנופש בשטח הפתוח שבניהולה.

רוב אוכלוסיית הסוסים בישראל, המונה כ- 30,000 מוחזקים על ידי אנשים פרטיים בישובים כפריים. רובם יוצאים לשטח הפתוח, שהתשתית כיום בהם אינה מוסדרת לקליטתם.

מאחר שהסוסים מגיעים ליערות ולשטחים הפתוחים, הנחיות קק"ל לעבודה זו:

- לבחון את ההשפעה הסביבתית של הרכיבה ביערות.
- ליצור הגדרות לשילוב בין המשתמשים ביער ולמנוע קונפליקטים בין המשתמשים השונים.
- להגדיר מהם השרותים והמתקנים הנדרשים לסוס ורוכבו.
- להגדיר את השיקולים לבחינת מיקום חוות סוסים ביער.
- לבחון את פעילויות תחזוקת היער כתוצאה מהסדרת שבילים לסוסים.
- להדגים מערכת הנחיות תכנוניות לרכיבה על סוסים ביער נפתלי, כפרויקט לדוגמא.

כל זאת, תוך התבססות על מדיניות האחזקה והפיתוח של הקק"ל ביערות, שימוש ושידרוג תשתיות קיימות והימנעות מפיתוח עודף.

1. רקע כללי - סקירת ספרות מהארץ ומחו"ל

במסגרת העבודה, נסקרו עשרות אתרי אינטרנט ופרסומים העוסקים בנושא רכיבת סוסים בשטחים הפתוחים. ממצאי הסריקה להלן עובדו והותאמו למקרה הישראלי. רשימת אתרים נבחרים מופיעה בפרק ביבליוגרפיה ומקורות.

1.1 יערות, שמורות טבע וגנים לאומיים

יערות, שמורות טבע וגנים לאומיים הינם יעדים מאד מקובלים לרכיבה בעידוד המוסדות המנהלים ומטפלים בשטח. רמות הטיפול בנושא נעות מיצירת מערכות של קודים להתנהגות ושימוש, דרך הגדרת אזורים אסורים לטיול ורכיבה ומגבלות, ועד בניית תשתית יחודית למשתמש, כולל חניוני לילה עם אורוות לשימוש עצמי ואזורים מוסדרים בתשלום לשהיית לילה.

אזורי טיול ביערות, גנים לאומיים ושמורות טבע בעולם, המיועדים גם לרכיבה על סוסים, משולטים בשלוש רמות שילוט:

- הגדרת כניסה – אורך מסלול, מידת קושי, שירותים לאורך הדרך, מידע בסיסי וכיו"ב. לעתים יש גם אפשרות לסמן כניסה של משתמשים.
- הכוונה – הגדרה של המשתמשים במסלול, הגדרת זכויות מעבר, ציון סכנות וקושי.
- מידע – ציון יתרת הדרך ותוכן מעניין.

תשתית השבילים היא חלק מהסביבה והינה בת קיימא.

1.2 רכיבה בפארקים עירוניים

בערים רבות יש בפארק העירוני אורוות, המאפשרות פנסיון לבעלי סוסים וכן רכיבה במסלולים קבועים בתוך הפארק העירוני, המקרה המפורסם ביותר בהקשר זה הוא אולי ה"סנטרל פארק" בעיר ניו יורק. מסגרות ההפעלה מגוונות. לעתים האתר מופעל על ידי הרשות המקומית, לעתים מפעיל האתר הוא בעל זיכיון מטעם הרשות המקומית, לעתים מופעל האתר על ידי מועדון רכיבה או ארגון לא ציבורי.

לעתים מהווה הפארק העירוני אמצעי לקשר עם המרחב הפתוח, וכאשר הפארק יוצא מגבולות העיר לפריפריה, המסלול ממשיך לעקוב אחריו (לדוגמה, בושינגטון DC ניתן לרכב מקרבת הבית הלבן לאורך נהר הפוטומק אל המרחב הטבעי הפתוח, או בארץ בחוות עין יעל בירושלים ורכיבה לאורך נחל שורק).

1.3 רכיבה באתרים היסטוריים

ככלל, אין רכיבה מותרת בתוך אתרים היסטוריים וארכיאולוגיים, אולם אתרים היסטוריים אילו מאפשרים חניית סוסים בשוליהם. ערים עתיקות מאפשרות סיור בכיכרות רתומות לסוסים. ישנם אתרים בהם זו הדרך היחידה לבקר, מלבד הליכה רגלית. במקומות שבהם יש צורך להתגבר על הפרש גובה גדול, עם הרבה מדרגות או שביל מפותל, לעתים נותן האתר אפשרות

לרכב על חמור, פרד או סוס עם ליווי (לדוגמה, סנטורני, פטרה).

1.4 השפעה סביבתית

- רשויות וארגונים ברחבי העולם נוהגים להתייחס לנושא במספר מישורים:
- שימור קרקע – השפעה על סחף קרקע, הידוק. המגבלה החשובה ביותר המוגדרת היא להמנע מרכיבה כשהשטח רטוב ובאזורים ביצתיים.
 - בריאות – תנאי הכרחי לכניסת סוס לשבילי רכיבה הוא מצב בריאותי תקין של הסוס והמצאת אישור וטרינרי על כך.
 - צומח – באזורים של שמורות טבע יש לעתים מגבלה על סוג המזון שהסוס אוכל ב- 72 השעות שקדמו לביקור, מאחר שצואת סוסים מפיצה זרעים.
 - אכסון סוסים באורווה – בעיקר בהקשר של מניעת זיהום מי תהום על ידי סילוק שפכים, טיפול במי שטיפה וכיו"ב.

1.5 שילוב שימושים

- השילוב בין נתיבי רכיבה לסוסים ולמשתמשים אחרים הינו מדיניות מקובלת, מנימוקים של:
- עונתיות – אופני שלג בחורף, סוסים עם הפשרת השלגים.
 - כלכליות – פארקים מעוניינים לאפשר שימוש אופטימלי ומושכל בתשתית למגוון רחב של שימושים.
 - הגנה על הסביבה – מניעת ריבוי שבילים.
 - קיום השביל – מגוון משתמשים לא ממונעים מייצר אינטרס ציבורי רחב לשמירה על מעמד השביל וסביבתו נגד פיתוח הרסני.

שאלת שילוב המשתמשים נדונה ברשויות שונות. ככלל, הנטיה כיום הינה "לחנך" להתנהגות של שימוש משותף. הפרט המשתמש אף פעם לא לבד על השביל. גם שני רוכבי אופניים או שני רוכבי סוסים צריכים לדעת כיצד להתחשב זה בזה.

1.6 אגודות וארגוני רוכבים

הרכיבה הינה ספורט חברתי. ניתן לרכב לבד, אך אם שוהים בשטח, נוצר ארוע קהילתי-חברתי. מלבד זאת, ארגוני רכיבה בעולם משתפים פעולה עם ארגונים המנהלים שטח ומסייעים בהתוויית שבילים ופיתוח חניונים.

1.7 תרבות ותוכן

רכיבה בשטח הפתוח שואבת ממורשת ארוכת שנים. בתודעה האמריקאית למשל, קשור הדבר בתקומתה של ארצות הברית – הראשונים כבשו את המרחבים בעזרת סוסים וכך יסדו נתיבי רכיבה שנשמרים עד היום. בהקשר המערב אירופי, המורשת הצלבנית ומסעות גילוי הארצות מהווים תשתית תרבותית לרכיבה. במישורים של אסיה מורשת של נודות וכיבוש. ישראל נמצאת על מפת הרכיבה מאז העת העתיקה והמסלול המפורסם ביותר, הינו הדרך העולה לירושלים או מסעות בעקבות ישו. רוכבי סוסים נוסעים ברחבי העולם במטרה לרכב במסלולים היסטוריים.

1.8 מסלולי רכיבה כענף תיירותי

בהכללה, רכיבה על סוסים אינה רק ספורט, אלא גם תופעה תיירותית חובקת עולם, המשווקת בדרכים מגוונות. זאת הדרך שבה חברות פרטיות וארגונים מזמינים את התייר לחוות חבלי ארץ. השבילים, אותם מציעים, הם בעקבות נופים, תופעות טבע, היסטוריה וחוויה חברתית. התייר יכול לקנות שרות משעה ועד מספר ימים. זהו ענף מקובל של תיירות פנים וחוץ ברחבי העולם, לדוגמה בבריטניה, אירלנד, צ'ילה, ארגנטינה, אקוודור, ספרד, צרפת, איטליה, איסלנד, פולין,

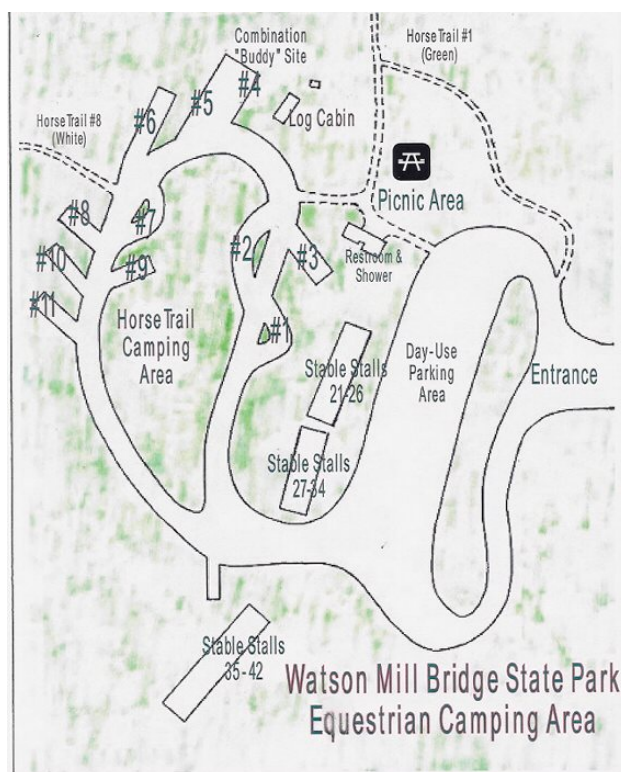
תאילנד, מונגוליה, יוון, ניו זילנד, אוסטרליה, ארה"ב, בוטסואנה, טנזניה ועוד.

השרות הוא מאד רחב, וכולל את כל שרותי התיירות הנלווים, כגון מזון, לינה, הדרכה וכיו"ב. לעתים, זהו אמצעי להגיע למקומות שלא ניתן להגיע אליהם באמצעי תחבורה רגילים. הענף מיועד בו בזמן להרפתקנים ומקצועני רכיבה וגם לאנשים מהישוב.

בדרך כלל, אין השכרה של סוסים ללא ליווי מקצועי. הסיבות מגוונות – אי אפשר ל"תקן" סוס, יש צורך בביטוח ואבטחה, שטחי הטיול לא מוכרים ולא מוסדרים וכיו"ב.

1.9 רמות שרות ותשלום על שרותים

שרות ברמה העירונית – פנסיון לסוסים, שעורי רכיבה, גידול סוסים, פינת ליטוף וכיו"ב.
שרות ברמה הכפרית – פנסיון לסוסים, שעורי רכיבה, גידול סוסים, סיורים במרחב הכפרי, מזון, לינה כפרית וכיו"ב.
שבילים בתשלום – כניסה לאתר, שרותי מחנה, שרותים לאורך המסלול, הדרכה.
שבילים ללא תשלום.

איור מס' 1. חניון לילה לרוכבים וסוסים בתשלום, ג'ורג'יה

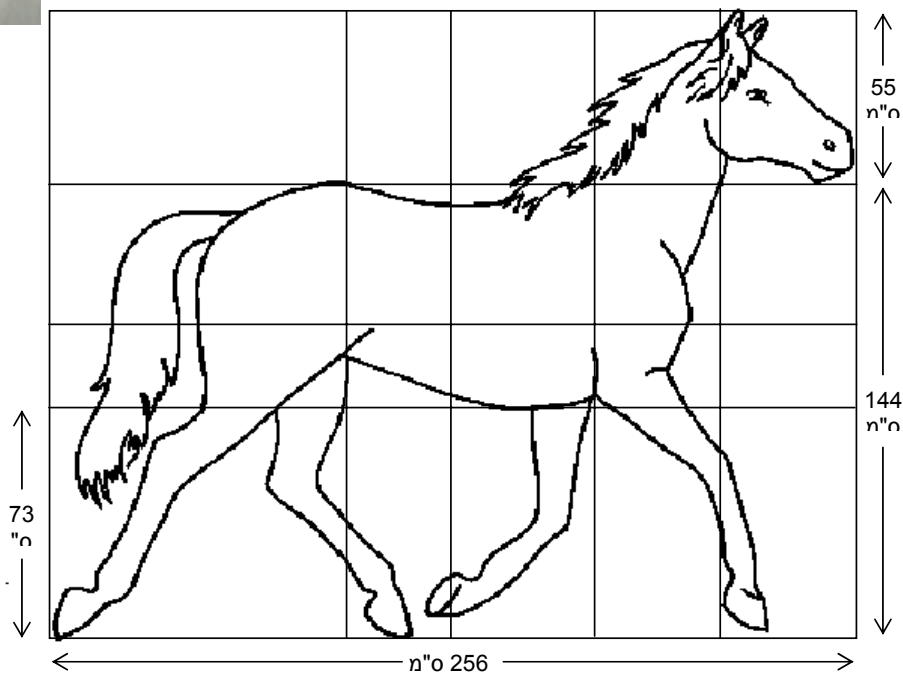

1.10 סוסים – עובדות וטריוויה

- השם המדעי לסוס הוא *equus caballus*.
- סוס נחשב בוגר בגיל ארבע.
- סוסים נמדדים בידיים. יד שווה ל- 4 אינץ', שהם 10.16 ס"מ.
- גובה סוס עולה בדרך כלל על 14.2 ידיים, שהן כ- 144 ס"מ. סוס שגובהו נמוך מזה הוא פוני.

איור מס' 2. מידות סוס קטן, הדגמה ליחסי גודל

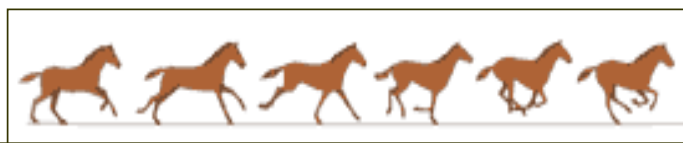

- יש למעלה ממאתיים גזעי סוסים.
- משך ההריון של סוס כ- 11 חודשים.
- תוחלת החיים של סוס היא כ- 20-25 שנים.
- הסוס הזקן ביותר שחי הגיע לגיל 62. קראו לו "אולד בילי" והוא נולד בשנת 1760.
- סוס משמיע 8 קולות בסיסיים. אומרים שסוסים אוהבים מוסיקה קלאסית.
- הסוס הגדול בעולם, "סמסון", נולד בשנת 1846 באנגליה.
- רוב סוסי הבר היום הם סוסים מתורבתים שברחו או ננטשו, ותפוצתם העיקרית באמריקה הצפונית ובאוסטרליה.
- הסוס הוא חיית מרעה אשר הטבע שלה הוא לא לצוד ולהיות בדריכות נגד ציד. יש לה מנגנון טבעי מורכב להגנה, המשלב חוש ריח, שמיעה וראיה בטווח של 340 מעלות. התנהגותו האינסטינקטיבית היא להגיב בבריחה כאשר הוא חש בסכנה.
- כושר ההפרדה של צבעים וצורות נמוך, ולכן אדם עם תרמיל גב עלול להיראות בעיניו כחיה גדולה. רעש פתאומי, מבלי להבחין ממה הוא נובע, יכול להבהיל גם כן. חוש הריח אינו מהווה חוש עיקרי לנושא ההתנהגות. קול מרגיע של אדם יסייע בהרגעת הסוס.
- כאשר סוס לא יכול לברוח, הוא יגיב בהתקפה, בבעיטה. הרוכב המנוסה ידע להנהיג את הסוס בעת הפתעה ולמנוע ממנו בריחה או ריצה לא מבוקרת. הרוכב הלא מנוסה עלול לסכן את עצמו ואת הגורם שנפגש איתו.

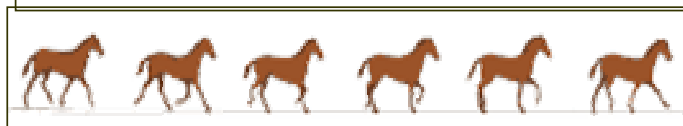

▪ סוסים לא מגיבים טוב לנגיעה על ידי אדם זר.

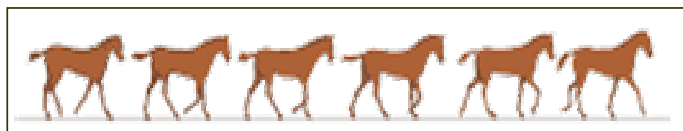
canter

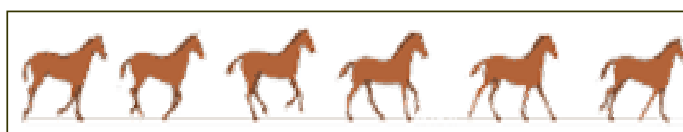
trot

walk

gallop

2. מצב קיים בארץ

2.1 התארגנויות בתחום הרכיבה

מנתוני ההתאחדות הלאומית לספורט הרכיבה עולה שמספר הסוסים הנמצא בארץ נאמד בין 20,000-30,000 ומרביתם נמצאים באורוות/ חוות שבחצרי הבתים ביישובים הכפריים. בנוסף, מספרם של הסוסים והרוכבים גדל מידי שנה והענף תופס יותר ויותר מקום בתחום הספורט ונופש בחברה הישראלית.

פעילות רוכבי הסוסים מתבצעת כיום במסגרת מספר התארגנויות שהמרכזיות שבניהם מוצגות להלן.

2.1.1 התאחדות הלאומית לספורט הרכיבה

ההתאחדות הלאומית לספורט הרכיבה נוסדה כאגודה עותומאנית בשנת 1964 ונרשמה כעמותה בשנת 1985 ומאוגדת כמלכ"ר (מוסד ללא כוונת רווח).

ההתאחדות הלאומית לספורט הרכיבה היא הגוף הישראלי הרשמי היחיד בתחום הרכיבה המוכר על ידי רשות הספורט והמועצה להסדר הימורים בספורט, וכן על ידי ההתאחדות הבין לאומית לרכיבה FEI (בו חברות כ- 130 מדינות ברחבי העולם). בהתאחדות חברים כ- 1,500 חברים אשר מרביתם עוסקים ברכיבה כספורט תחרותי.

פעילויות ההתאחדות

- ריכוז פעילויות כל ענפי ספורט הרכיבה בישראל תוך הקפדה על כללי מנהל תקין ושמירה על ההגיונות בספורט.
- הגברת המודעות לבטיחות ברכיבה ולשמירה על בריאות הסוסים.
- ארגון תחרויות רכיבה, ליגות ואליפויות במקצועות השונים.
- קביעת התקנונים המקצועיים של ענפי הרכיבה השונים תוך הצמדות לתקנונים של ההתאחדות הבינלאומית המקובלים בעולם, וקביעת תקנון העמותה של ההתאחדות הלאומית לספורט הרכיבה.
- הכשרת שופטים ובוני מסלול.
- הפעלת מערך הדרכה, לרבות קיום קורסים וימי עיון, הבאת שופטים ומאמנים מחו"ל והכשרת מדריכי רכיבה ומאמנים.
- קיום בחינות שלב בבתי הספר לרכיבה לשם עידוד והעלאת רמת הרכיבה, הטיפול וההדרכה בארץ.
- ייצוג הנושאים הקשורים בסוסי הספורט מול הרשויות הוטרינריות.
- ייצוג רוכבים מול ההתאחדויות הבינלאומיות.
- בדיקת רמת מתקני הרכיבה בזמן אירועים/תחרויות.
- טיפול בספורטאים מצטיינים במסגרת הצה"לית.
- רישום לתחרויות ותמיכה כללית בספורטאים ישראלים המתחרים בתחרויות בין לאומיות וייצוגם מול רשויות הספורט בארץ.
- סיוע בענייני ביטוח תאונות אישיות.
- סיוע בענייני רישוי נגדרים ונושאים נוספים החשובים לבעלי סוסים ורוכבים.
- העמקת המודעות לספורט הרכיבה.

ענפי הרכיבה המטופלים במסגרת ההתאחדות

רכיבה על סוסים כוללת ענפי ספורט רבים ושונים זה מזה. העובדה שאת כולם מבצעים צמדים של סוסים ורוכבים היא המאחדת ביניהם. שלושה ענפי רכיבה מתקיימים במסגרת המשחקים האולימפיים מאז תחילתם:

- קפיצות ראוה
- רכיבה אומנותית
- תחרות משולבת.

שני ענפי רכיבה נוספים מועמדים להשתלב במסגרת האולימפית בעשור הקרוב:

- אינדורנס (רכיבה למרחקים ארוכים)
 - רכיבה מערבית (ענף הריינינג).
- בענפים אלו מתקיימות תחרויות בינלאומיות, ליגות ואליפויות עולם.

ענפי רכיבה נוספים הם:

- נעיצת רומח
- מרוצים
- וולטאז' (התעמלות על גבי סוסים) וכרכרות (מרוצים).
- בעולם קיימים ומתפתחים ענפים נוספים כמו פולו וכדורסל על גבי סוסים.

2.1.2 עמותת הסוס הערבי בישראל

עמותת הסוס הערבי בישראל פועלת בין היתר לקידום וטיפוח הסוס הערבי הטהור, ניהול ספר העדר, לעודד הקמת חוות לגידול של סוסים ערבים טהורים, ארגון תצוגות ותערוכות לתפארת הסוס הערבי ולארגון טיולי חברים ברחבי הארץ.

2.1.3 אתרי סוסים באינטרנט

מידע בנושא על הסוסים ופעילויות נלוות בארץ נמצא במספר יחסית קטן של אתרי אינטרנט. באתרים ניתן למצוא מידע בנושאי תחרויות ספורט הרכיבה, מיקום חוות רכיבה והפעילויות המוצעות ע"י החוות, לוחות קניה ומכירה של סוסים, מתקני עזר לסוס ולרוכב, הודעות על טיולי סוסים וכד'. לאתר התאחדות ספורט הרכיבה, למשל, יש בממוצע כ- 25,000 כניסות בחודש לקבלת מידע על פעילות התאחדות.

2.2 סקר חוות ארצי

במסגרת הדו"ח הנוכחי אשר מבקש לבדוק בין היתר את עוצמת פעילות הרכיבה בשטחים הפתוחים, נערך סקר בין אתרי האינטרנט לאיתור:

- חוות סוסים
- סוגי הפעילויות הרכיבה המוצעות בחוות
- שירותי פנסיון לסוסים
- מסלולי טיולי רוכבים

במסגרת זו, יש לציין שאין בארץ נורמה מקובלת להגדרת חוות סוסים ובפועל כל אדם המחזיק סוס בחצר ביתו יכול להגדיר את האורווה שלו כחוות סוסים. אולם, ניתן להניח שאדם שמפרסם את חוותו באחד מאתרי האינטרנט לעיל יש עניין לשווק את החווה כמקום לפעילות סוסים ופועל בין היתר תחת שיקולים כלכליים.

2.2.1 מצאי החוות

במסגרת הסקר אותרו 187 חוות רכיבה בכל הארץ כאשר מרביתם פרוסות ממרכז הארץ וצפונה וממוקמים בתחום מוניציפלי של יישובים כפריים. מתוך אותן חוות שאותרו בסקר – 50 חוות (27%) מפרסמות שהם גם נותנות שירות לטיולים בסביבתם הקרובה ו- 43 חוות (23%) מפרסמות שנותנות שירותי פנסיון לסוסים וזאת מעבר לשירות ללימודי רכיבה ותחרויות.

בבדיקה מדגמית של אותן חוות הנותנות שירות מלא של תחרויות, טיולים ופנסיון, עולה שרק מחציתם כ- 25 חוות, ניתן להגדיר כחוות גדולות מעל 10 סוסים המשלבות מגוון פעילויות ושניתן להגדירם כחוות הנושאות את עצמם מבחינה כלכלית. החוות הכלכליות ביותר הם אותם חוות המכשירות את הסוסים ורכביהם לתחרויות ספורט ברמה לאומית ובין לאומית.

2.2.2 פריסת החוות

במסגרת הניתוח האזורי של פריסת החוות, מופו החוות ל- 5 מרחבים גיאוגרפיים המייצגים מרחבי טיולי בעלי אופי שונה לרכיבת סוסים:

- **אזור הצפון:** הגולן, גליל עליון, כנרת, גליל תחתון והעמקים
- **אזור חיפה:** מפרץ חיפה, כרמל וחופיו, מנשה, ושומרון מערבי
- **אזור המרכז:** גוש דן, השרון, השפלה הדרומית ומישור החוף הדרומי
- **אזור ירושלים:** יהודה ושומרון, הרי יהודה וירושלים
- **אזור הדרום:** הנגב המערבי, הר הנגב, ים המלח והערבה.

מניתוח ממצאי הפריסה עולה:

- אזור הצפון והמרכז הינם דומיננטיים בהיקף היחסי של החוות – 33% בכל אחד.
- אזורי ירושלים והנגב הינם דומיננטיים במשקל החוות באזורם המציעות שירות של טיולים לציבור הרחב - 38% באזור ירושלים ו- 33% בדרום. ולעומת זאת מרבית החוות המציעות טיולים פרוסים באזור הצפון – 40%.
- מרבית החוות המציעות שירותי פנסיון מכלל החוות נמצא באזור המרכז - 46%. החוות באזורי המרכז וירושלים הינם החוות הדומיננטיות במתן שירותי פנסיון.

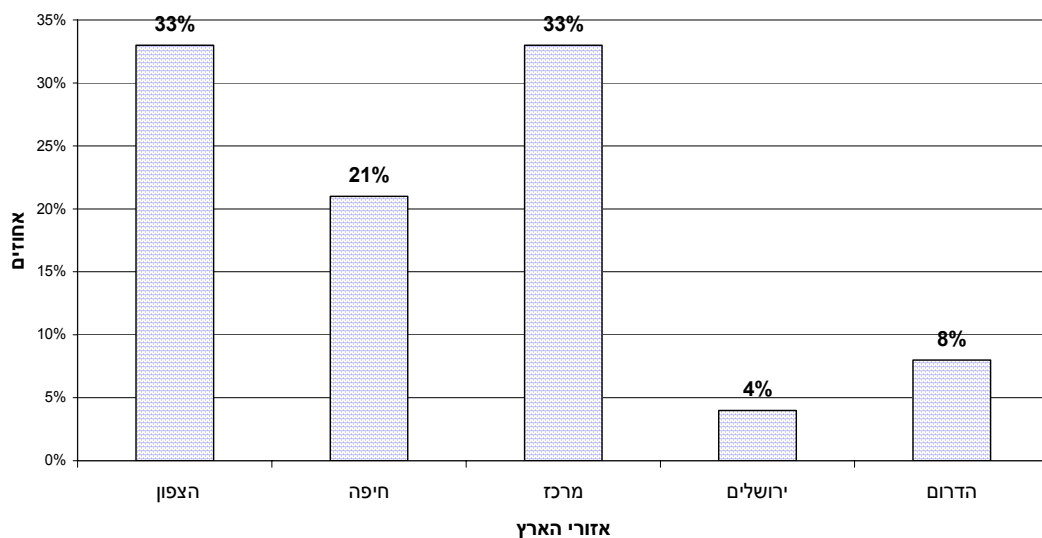
לדו"ח מצורף מפה עם סימון פריסת החוות

טבלה מס' 1. ניתוח ממצאי סקר חוות על פי נתוני אתרי הסוסים באינטרנט ומדריכי עסקים, דצמבר 2003

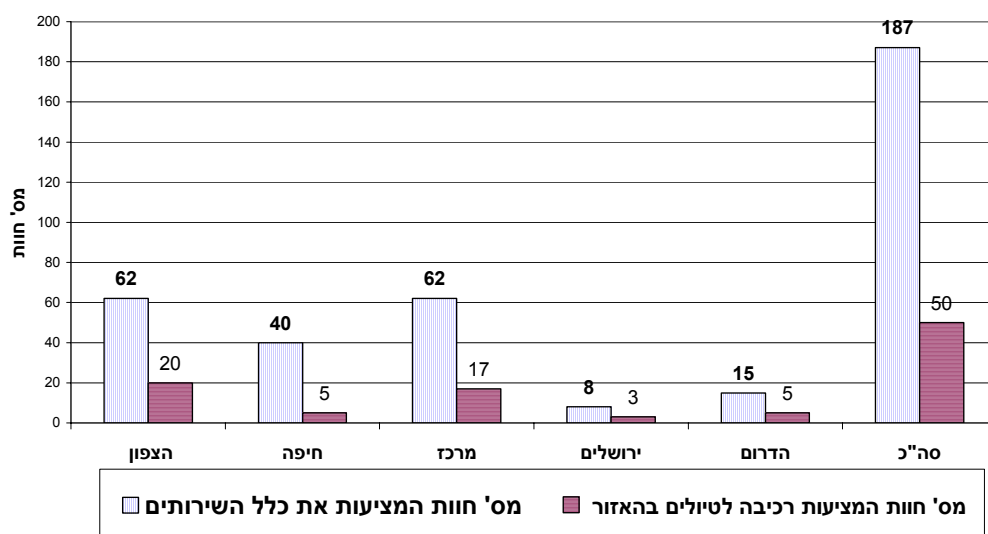
סה"כ	הדרום	ירושלים	מרכז	חיפה	הצפון	
187	15	8	62	40	62	מס' חוות המציעות את כלל השירותים
100%	8%	4%	33%	21%	33%	אחוז חוות המציעות את כלל השירותים מסה"כ החוות
50	5	3	17	5	20	מס' חוות המציעות רכיבה לטיולים באזור
27%	33%	38%	27%	13%	32%	אחוז החוות המציעות רכיבה לטיולים מסה"כ החוות באזור
43	2	2	20	8	11	מס' חוות בעלות פנסיון באזור
23%	13%	25%	32%	20%	18%	אחוז החוות בעלות פנסיון מסה"כ החוות באזור

התפלגות החוות בארץ המציעות את כלל השירותים -
מקור סקר אינטרנט ומדרכים 12/2003

מס' החוות ביחס למס' החוות המציעות טיולי רכיבה

איור מס' 3. התפלגות החוות לפי אזורים

2.2.3 מיקום החוות ואופן תפקודן

מניתוח פריסת החוות ואופן תפקודם מנתוני הפרסום באינטרנט וכן עם ראיונות עומק שערכנו עם בעלי חוות רכיבה ורוכבים מיומנים עולות הנקודות הבאות בהקשר של מיקום ותפקוד חוות אופטימלית:

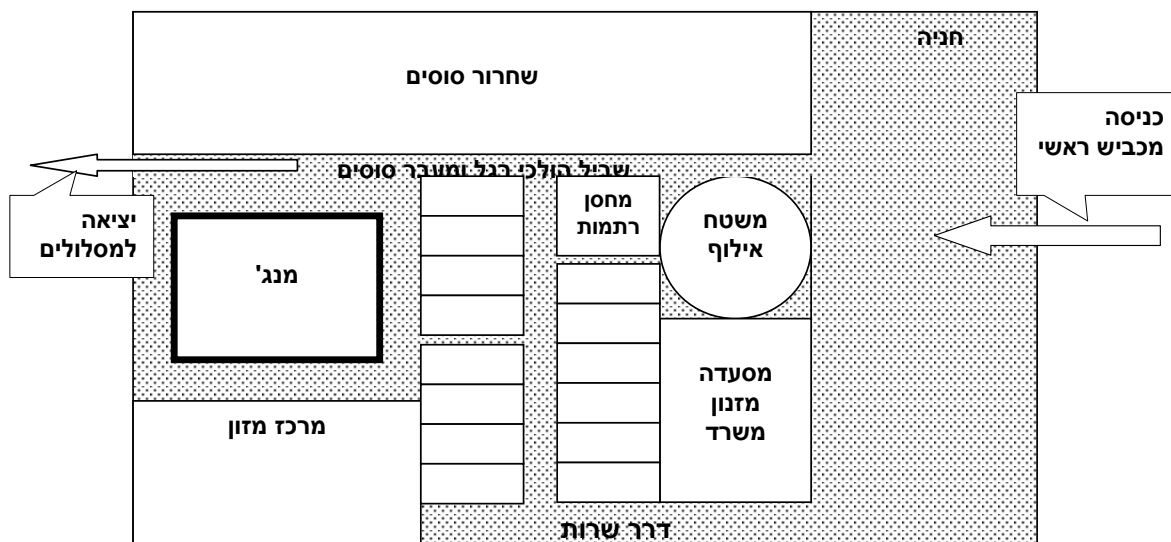
- מיקום בשולי היישוב הכפרי- קיבוץ או מושב ובנגישות למערכות דרכים אשר יאפשרו הגעה יחסית "קלה" של ציבור הרוכבים ונותני השירותים לחווה ולסוסים.
- במטרה שהחווה תהווה יחידה כלכלית הנושאת את עצמה מבחינה תפעולית היא צריכה לכלול מינימום את המרכיבים הבאים:
 - אורווה מקורה עם תאים לכ- 8 סוסים ואופציה להגדלה בעתיד
 - מנג' (manege) – שטח אימון של כ- 1 דונם לפחות
 - בחווה ניתנים שעורי רכיבה
 - החווה משמשת לפנסיון לסוסים
 - ניתן לצאת מהחווה לטיולים בטבע בסביבה הקרובה. טיול לרוכב שאינו מיומן נע סביב השעתיים.
 - שירותי הסעדה – מזנון או מסעדה
 - מגורי צוות לשומרים - סוסים מחייבים השגחה צמודה.
 - משרדי מנהל החווה
 - מחסן לציוד לסוסים
 - שטחי אחסון למזון לסוסים
 - אזורי פריקה לסוסים
 - משטחי חניה למבקרים
 - שטחים לפעילויות כלכליות נלוות כגון גן אירועים ו/או אפשרויות לפיתוח מיזמים נוספים הנשענים על חווית הרכיבה כגון אזורי לינה.
 - תשתיות ביוב ומים.

בין החוות הבולטות בעלות מגוון רחב של שירותים ניתן לזהות את:

- חוות ורד הגליל שבתחומה ממוקמים 24 יחידות נופש. בעבר סיפקה החווה טיולי סוסים לרוכבים – תיירים מגרמניה.
- חוות בת יער – שמספקת פעילויות נופש ואירועים נוספים מעבר לטיולי סוסים.
- חוות בית אורן – שמספקת מגוון פעילויות נופש נוספים מעבר לטיולי סוסים
- חוות מכורה – ממוקמת בשולי מושב כרם מהר"ל ומספקת פעילויות טיול בתחום הרי מנשה ודרום הכרמל.

לאור היקפי הפיתוח הנרחבים הנדרשים לתפעול כלכלי של חוות רכיבה, קק"ל לא מעודדת הקמת חוות בתחומי היער, אלא בשוליו, כאשר היער מהווה את התשתית לטיולי הסוסים.

איור מס' 4. סכמה של חווה

2.3 שימוש ביער ובשטח פתוח כיום

2.3.1 המשתמש הבודד

- בעלים של סוס אשר מגדל ו/או מחזיק לבד סוס או בחווה, במושב או קיבוץ, מבלה את הזמן הפנאי שלו עם הסוס בשלושה מעגלים:
- בתוך ובקרבת אזור החזקת הסוס.
 - באזור החזקת הסוס, במעגלים סביב המוקד תוך ניצול דרכים קיימות, שהמעגל יכול להגיע לכ- 25 ק"מ.
 - יציאה עם קרון או אמצעי אחר הובלת הסוס לאזור רכיבה ליום ויותר ולפעמים ההובלה לכוון אחד והחזרה לאורוה ברכיבה בדרך כלל יותר מרוכב אחד.
 - לעתים מהווה הטיול הזדמנות לרוכב להיות עם סוסו ולהתאמן ביחד.

יש לציין שהכשרת סוס לרכיבה לרוכב שאינו בעל הסוס מחייבת אימון ואילוף מיוחד שעלותו דורשת מימון רב.

2.3.2 הקבוצה

בעלי סוסים מתארגנים ברמה מקומית סביב נושא, אירוע, תוכן ויוצאים למסע רוכבים שמונה מבודדים ועד מאות (לדוגמה: לזכר חיים בר לב, יצחק רבין, לאורך דרך הבשמים, מים לים, נחל דלתון). המידע על האירועים עובר מפה לאוזן, דרך האינטרנט, חבר מביא חבר, בסוף המסע מארגנים את המסע הבא. הארגון מאוד מקצועי וכולל הובלת סוסים במשאית בעלת רשיון להובלת בע"ח (איסוף ופיזור), וכן פתרונות למים, מזון, לינה, ניקיון, תאום רשויות וכיו"ב. כמעט מדי שבוע יש קבוצה שמטיילת בארץ.

התכנית אינה עוסקת במתן פתרונות לרכיבה המונית.

2.3.3 מסלולי טיול נהוגים לדוגמא

רוכבי סוסים מעדיפים בדרך כלל אזור גבעי, כשהפרשי הגובה במסלול אינם גדולים וכשהשיפועים מתונים יחסית, רכיבה לאורך אפיק, לאורך דרך הצופה לנוף, מצעי דרך רכים כמו עפר וחול, שינויים נפיים לאורך הדרך ומוקדי עניין, רציפות ברכיבה, מינימום מגע עם קהל אחר.

מניתוח פרסומים על אזורי הארץ המטויילים באתרי האינטרנט ובכתבי העת של רוכבי סוסים, עולה שקיימת התאמה של אזורי הטיול הרכובים עם אזורי הטיול הרגליים המוכרים באזורי הטבע, היערות והנוף ובפועל נשענים טיולי הרכובים על מסלולים מסומנים של קק"ל או שביל ישראל.

מקרב קבוצת הרכובים קיים גרעין של רוכבי מארגני טיולים המפצים דרך רשימות פנימיות את מועדי הטיולים ומסלולם. האירוע המרכזי של מטיילי הסוסים הינו הטיול המסורתי לזכר רצח רבין שנערך מידי שנה באזור יער בורמה – דרך הראל. היקף הרכובים באירוע זה מגיע עד לסדר גודל של כ- 500 רוכבים.

מהראינויות ומדיווחים עולה, כי כמות הסוסים בישובים חקלאיים, המטופלים על ידי גורמים פרטיים, שאינם מוגדרים כחווה, גדולה יותר מכמות הסוסים המטופלים בחווה. בעלי סוסים אלו מהווים את עיקר הביקוש לטיולים ביערות ובשטחים הפתוחים. רוב הסוסים מתרכזים במרכז הארץ ובצפון, ולכן מומלץ שקק"ל תרכז את מאמץ השילוט וההסדרה במרכז ובצפון

להלן תאור דוגמאות של מסלולי טיולים:

- הר בנטל- רכיבה למגלות ההר, עליה לפיסגה, וחציה דרך שמורת הר אביטל.
- יער אודם- ממושב אודם דרך לפסגת הר אודם ולשמורה.
- נחל עמוד- כניסה בחוקוק ורכיבה במעלה הנחל או כניסה בכפר שמאי ורכיבה במורד.
- נחל דישון- כניסה באילת השחר ליד תל חצור או דרך שדה אליהו רכיבה באפיק לכוון יראון.
- רמת כורזים- רכיבה בשטחי מרעה וירידה לאפיק הירדן.
- פארק גורן- רכיבה ביער טבעי וירדה לנחל כזיב ועליה למונפור.
- גן לאומי ציפורי- נחל ציפורי, כרכרות בתוך הגן הלאומי.
- גן לאומי הכרמל- במעלה או מורד נחל אורן דרך שלושת המעינות או מסלולים מעגליים סביב בית אורן ומלון יערות הכרמל.
- יער עופר- מנחל מהר"ל ליער אתא טורק לאזור תצפית האש ביער הזכרון וכוון הדרך הבריטית עד מבואות דלית אל כרמל.
- הגלבוע- ביער שברכס הגלבוע שטחי מרעה ושמורת טבע על בסיס דרכי היער ו"קוי האש".
- פארק קנדה- עוקף הפארק מתחבר עם מסלול נוה אילן.
- יער נוה אילן- נחל יתלה נחל אילן הדרך הרומית מסלול שהותאם לאינדורנס.
- נחל כסלון- בתוך נחל הקדושים כניסה מאשתאול יציאה בשורש.
- פארק בריטניה- רמת אבישור ושטחי המרעה של בית ניר, מספר כניסות בית ניר, שדות מיכה.

לדו"ח מצורפת מפה עם סימון פריסת החווה.

2.4 קהל היעד

ניתן לאפיין רוכבי סוסים כבעלי מודעות גבוהה לסביבה, עירנות למתרחש ושמירה על הניקיון (רוכבים בשטח הפתוח נוהגים לשאת את שאריות האשפה עימם).

תכונה נוספת שאופיינית לבעלי סוסים, היא השמירה על הסוס והמנעות מהכנסתו למצבים שמסכנים את בריאותו.

קהל היעד לנושא הרכיבה כולל משתמשים קיימים ופוטנציאליים:

- בעלי סוסים – אנשי עיר וכפר, המחזיקים סוס אחד או יותר, בבית או בפנסיון.
- חובבי רכיבה – קהל המגיע לחוות ומעוניין ביותר מאשר שיעור ורכיבה בתוך החווה.
- כלל המשתמשים ביער – קהל שעבורו המפגש עם הסוס ורוכבו יעשיר את חויית הביקור.
- נותני שירותים – שכנים ליער, שמסוגלים לתת ולפתח שרות לרוכבים.
- תיירים – הוספת מימד לחוויה של תיירות פנים וחץ באזור.

פילוח קהל היעד בעבודה זו הינו ברמת ניתוח בסיסי, על מנת להגיע למיצוב השרות היחודי שיכולה לתת הסביבה הישראלית לרכיבה. שרותי הרכיבה בישראל מכוונים לציבור הרוכבים הישראלי. מתן שרותים לתיירות חוץ מצריך שדרוג.

מיצוב הרכיבה בישראל, כמוצר תיירותי עם פנים לתיירות נכנסת, צריך לכלול שרותי הלנה, שרותים לרוכבים, מסלולי תוכן יחודיים והדרכה, ולהשתלב במערכי השיווק האזוריים והלאומיים.

3. הנחיות סביבתיות ואקולוגיות

3.1 יחסי גומלין ומערך הקשרים

קידום תרבות הרכיבה, תוך שמירה על המרקם הסביבתי, הינו משימה המורכבת מארבעה עיקרים:

- כבוד וכיבוד – הסביבה בה רוכבים היא נצחית ועליה לשרת גם את הדורות הבאים. זוהי התודעה שצריכה ללוות רוכבים ביוצאם ליערות ולשטחים הפתוחים.
- לימוד ולמידה – הרכיבה אינה פעילות טכנית גרידא. היא מחייבת הכרת השטח, הבנת המרחב, קריאת הצרכים של בעל החיים ועוד.
- שותפות ושיתוף – ניתן להניח שהרוכב ירגיש שותף למרחב ולרשות בה הוא רוכב, ולא יראה בעצמו מבקר גרידא. שותפות של הרוכבים חיונית ליצירת סביבה לרכיבה.
- חלוקה – הרוכב אינו משתמש יחיד. המרחב בו הוא נמצא מכיל משתמשים וצרכים רבים. זהו מצב המחייב את הרוכב להתחשב ולהתחלק במשאבי הסביבה.

פרק זה מתייחס למערך ההקשרים הסביבתיים הרלוונטיים לתכנון נתיבי רכיבה.

3.1.1 בין הרוכב וסוסו לבין השטח הפתוח והיער

א. מניעת סחף

הנזק לפני השטח גדל ככל שעולה קצב הרכיבה וככל שהקרקה לחה יותר.

האזורים הרגישים לרכיבה, מבחינת סחף קרקע, הם:

- שטחים רטובים – בשטח רטוב, שוקעות רגלי הסוס ויוצרות עקבות עמוקות המהדקות את הקרקע. בשטח משופע, הן עלולות לחבור לערוץ זרימה.
- שטחים בעלי שיפוע צד – תכונת הרכיבה היא לרכב עם השיפוע ולא על קו גובה. גם אז, בגלל הצורך של הסוס לעצור את עצמו, נוצרות מעין מדרגות שכלל שרוכבים יותר, המופע מתחזק. עם בוא הגשמים, יהפוך משעול כזה לנתיב זרימה. לכן, במדרון, יש להגדיר את המסלול, כך שהשיפוע לא יעלה על 8%.

יש להמנע מהתוויית שביל רכיבה בגדות נחלים. שביל על כתף הגדה אפשרי, וכן בתוך שטח יבש באפיק הנחל. יש להסדיר חציית אפיק הנחל והגדה, תוך שימוש בנתיבי חציה קיימים במידת האפשר.

צמחיה בגדות נחלים מונעת סחף. מעבר דרך או על הצמחיה יצור שבילים ואזורים בהם הצומח מדוכא. במקומות אלה יש סכנה להגברת הסחף, ביחוד אם השטח מהודק ומשמש לרכיבה באופן תדיר.

רכיבה בדרכי יער ושבילים קיימים המנוקזים היטב לא תייצר יותר סחף קרקע. ככלל, הרכיבה לא תזיק להם.

ב. שימוש במים ושמירה על מים נקיים

- בארצות בהן יש גשמים כל השנה ומקורות המים אינם מתייבשים, יש לנושא זה חשיבות גבוהה. בארצנו היבשה למחצה, צריך להנחות את התכנון וההתנהגות כדלהלן:
- אין להכניס סוס למקור מים, דוגמת בריכה וגב, לשם רחצה או שחיה.
 - אין להשקות סוס ישירות ממקור המים.
 - חניית סוסים תהיה במורד יחסיית למקור המים, ובמרחק של 20 מ' לפחות.

סוס, למרות היותו מתורבת, מבחין בטיב מים המתאימים לשתייה. למרות זאת, יש להמנע באופן גורף מהשקיית סוס מזרימה נחלית, מחשש כי המים מזוהמים. מי גשמים, מי מעיינות ובארות מתאימים להשקיית סוסים.

ג. צומח

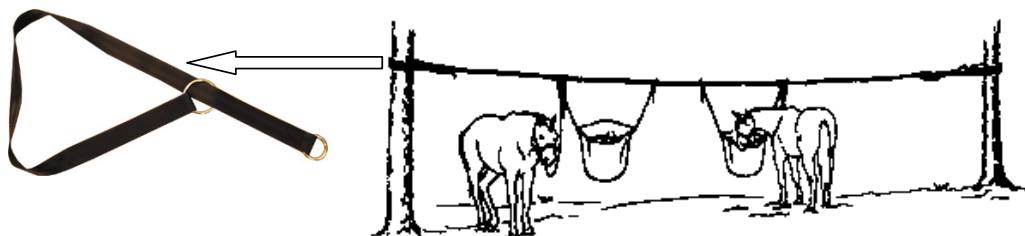
הצומח לאורך נתיב רכיבה נשחק, כשם שקורה בכל שביל. במידת הצורך, אם יוחלט לשקם צמחיה לאורך נתיב מסויים, צריך יהיה למנוע גישה אליו.

שטחי היער והשטחים הפתוחים בהם עוברים ברכיבה על סוס אינם מיועדים למרעה סוסים, ולכן יש להמנע משימוש כזה. לדוגמא, אין לקשור סוס עם חבל ארוך שיאפשר לו רעה.

אסור לאפשר לסוס את הליחוח של העשב הרענן לאורך נתיבי רכיבה.

סוסים נוהגים להתחכך בעצים לצורך גירוד. הם נוהגים בעת שהם קשורים לרקוע ברגליים קדמיות בתנועת חפירה. כמו כן, הם נוהגים לכרסם עלים, קליפות עצים וענפים ירוקים. לכן, אין לקשור סוס ישירות לעץ.

הרוכב צריך להצטייד באמצעים המאפשרים קשירת הסוס בעת חניית שטח. קיים מגוון של פתרונות, כגון קשירה לקרון ההובלה בחניה, בחניית שטח קשירה ליתד בקרקע או לחבל התלוי בין שני עצמים.

איור מס' 5. קשירת סוסים בין עצים, תוך שימוש ב- "Tree Saver"

ככלל, רצוי להמנע בשימוש בעצים לצורך קשירה. אולם, במידה שתנאי השטח לא מאפשרים זאת והקשירה היא חיונית, אזי יש להקפיד על קשירה עקיפה, תוך הקפדה על הכללים הבאים:

- על הסוס להקשר במרחק של 180 ס"מ לפחות מגזע עץ.
- יש להשתמש באמצעי הגנה על העץ, דוגמת "שומר-עץ" (Tree Saver).
- העץ לקשירה יהיה בוגר ובריא (וחי).
- גזע העץ יהיה בקוטר של לפחות 4", כ- 10 ס"מ, באזור הקשירה.

ההערכה היא כי הפצת זרעי בר ותרבות אינה מהווה בעיה בישראל. מומלץ כי יעשה מעקב בנושא על שביל מסויים.

3.1.2 הקשר בין הרוכב וסוסו לבין משתמשים נוספים

רכיבה קבוצתית טובה לקבוצה, אך עלולה לפגוע בשטח. היא גם מסכנת את הסוסים מבחינה בריאותית. כאשר קבוצה בוחרת לרכב על ציר תנועת רכב, הנזק הסביבתי לא מורגש.

רכיבה בקבוצות גדולות בנתיב רכיבה מסומן, שאינו משותף לכלי רכב, הינה בעלת השפעה סביבתית גדולה. הנתיב בהכרח לא ישמר, ולכן צמחיה לאורכו תרמס ותפגע, והקרקה תהודק. בעקבות קבוצת רוכבים גדולה, יוצר נתיב שעלול לאפשר כניסה של רכבי שטח, ובכך תוצר מכפלה של הנזק.

בכניסה לנתיב רכיבה תוגדר צורת הרכיבה בשביל – רוחב השביל מאפשר רכיבה על סוס בודד או שני סוסים.

ברמת התשתית הטבעית, אין הבדל בין צרכי רכיבה על סוס לצרכי רכיבה על אופניים. באופן כללי ניתן לומר כי, בכל מקום שעוברים בו אופני שטח, יעבור גם סוס. לא כל מקום שיעבור בו סוס, מתאים לרוכב האופניים הממוצע. לכן, ההחלטה על ניצול התשתית לריבוי משתמשים מצריכה הסדרה באמצעות הגדרת כללי התנהגות ושילוט.

כללי התנהגות מקובלים לרוכב הסוסים, רוכב האופניים וטייל במפגש ביניהם (מקורות שונים):

- כאשר אתה בנתיב משותף, היה מודע לאפשרות המפגש.
- עצור במפגש אם זה אפשרי.
- **טייל!** עבור לצדו הנמוך של השביל ועצור, סוסים רבים "חושדים" בנושאי תרמילים ופוחדים מהם.
- Ω אפשר לרוכב וסוסו לעבור.
- Ω ודא כי הסוס ורוכבו ראו אותך בטרם ירדת מהשביל, אם הסוס לא מודע לנוכחותך, תנועה פתאומית עלולה להבהיל אותו.
- Ω המנע ממגע עם הסוס.
- Ω כשהסוס עבר, חזור למרכז השביל.
- Ω שים לב, עצור במקום רחב ובטוח.
- **רוכב אופניים / טרקטורן!** עצור במקום ועמוד.
- Ω תנועה מהירה, רעש בלתי צפוי מפחיד אותם.
- Ω רעש והופעה של טרקטורן יפחידו את הסוס. יש לעצור כנ"ל.
- Ω כאשר רוכב הסוס עוצר גם כן, נהל שיחה איתו זה מרגיע גם את הסוס.
- Ω לפעמים יעדיף רוכב הסוס להמשיך הלאה, מתוך נסיון להרגיע את הסוס, ולא מתוך חוסר נימוס.
- Ω לפעמים יבקש כי תמשיך אתה הלאה, מתוך נסיון להרגיע את הסוס, ולא מתוך חוסר נימוס. שתף פעולה עם הרוכב.

במקרה עקיפה:

- כאשר טייל שהולך מהר רוצה לעקוף רוכב, בטרם עקיפה עליו להתריע על כוונתו. הרוכב יפנה את סוסו לצד השביל הנמוך.
- רעש המנוע של טרקטורן עשוי להזהיר את הסוס ורוכבו לפני המפגש. במידה שלא, ניתן להשתמש בצפצפה. כשזיהו אותך, עצור ודומם מנוע. יש לאפשר לרוכב לעבור למיקום בטוח בשולי הדרך.
- אופניים הם שקטים בדרך כלל. על רוכב אופניים להשתמש בצפצפה, פעמון או לקרוא לרוכב הסוס. אם הסוס אינו לחוץ, המשך. אם כן, חכה שרוכבו יקח אותו לנקודה בטוחה.
- כאשר אתה רוכב על סוס יותר מהר מהליכה, עליך להוריד את המהירות לרמת הליכה בזמן העקיפה. הער את תשומת לב הרוכב השני לעקיפה. עקיפה בדהרה, ואפילו בטרט מהיר (קצב רכיבה מהיר מהליכה ולפני דהירה קלה) עלולה להבהיל.

מעוצב: תבליטים ומספור

3.2 שילוב תשתיות

תשתית היא אחד הנושאים שפוגעים בנוף ובסביבה. שילוב בין תשתיות עשוי להביא לאופטימיזציה של השימוש. רמת חלוקת השטחים הפתוחים, המנהלית מחד והתפקודית מאידך, עדיין מאפשרת מרחב גדול של ניצול מושכל ואחיד של תשתיות. מדיניות פיתוח קק"ל הינה בגישת פיתוח בר קיימא. גישה הדוגלת בין היתר בשילוב ושימוש בתשתיות קיימות מתוך רצון למנוע פגיעה סביבתית נופי ואקולוגית.

רק לאחר בחינה של התשתיות הקיימות, יש לשקול הרחבתן כפתרון לצורך נתיבי רכיבה.

3.2.1 דרכים ראשיות ביער

דרך ראשית מוגדרת בקק"ל ככזו המתחברת לציר תנועה מרכזי ברמה אזורית או ארצית. לדוגמה, דרך הפסלים ביער הנשיא, אשר יוצאת מכביש אשתאול-תרום וממשיכה דרך היער עד לקיבוץ צרעה. בדרך כלל לאורך דרכים ראשיות נמצאים השרותים למבקר, הן מתאימות לכל רכב ולכל עונה. חלקן מצופות באספלט. הביקוש לדרכים אלה הוא הגבוה ביותר.

דרכים ראשיות לא תשמשנה לרכיבת סוסים, למעט לצרכי חציה וקישור בין דרכי יער.

3.2.2 דרכי יער

דרכי היער משמשות את צרכי הממשק היערני. חלקן מתאימות לכל סוגי הרכב, חלקן רק לרכב רב מינוע. יש דרכי יער שאינן פתוחות לציבור הרחב, וחלקן מצויינות בשלט. רמת השימוש על ידי הציבור נמוכה יחסית לדרכים ראשיות. רכבי שטח, אופנועים, אופניים והולכי רגל מעדיפים לעתים טיול לאורךן.

דרכי יער מתאימות להסדרת רכיבה על סוסים. יש להסדיר את נושא המפגש עם משתמשים אחרים.

3.2.3 דרכי אש

"דרך האש" מתוכננת כדי לעצור את רציפות השריפה. המופע שלה בשטח, כקווים אנכיים ביער, שיך לתכנון היער הותיק בקק"ל. כיום, רואים בדרך היער גם דרך אש. דרכי האש האנכיות אינן משמשות את הציבור. לעומת זאת, במקומות מסויימים, הן משמשות לרכיבה ונהיגה הרפתקנית. כשדרך יער חוצה דרך אש, נפתח היער אל הנוף ונוצרת לעתים פתיחת נוף (ויסטה) מעניינת.

דרכי אש יכולות לשמש לרכיבה על סוסים, אולם בעיקר לרוכבים מקצועיים. לא רצוי לבסס מסלולים מוסדרים על דרכים אלה. בעת תכנון חצייתן, יש להקפיד להמנע ממשטחי סלע חלקים.

3.2.4 שבילים

השביל הוא אמצעי להכנסת המשתמש אל מעבה היער. הוא מחבר בין מוקדי עניין ושהיה. לעתים, הינו מעגלי ולעתים לינארי. תשתית השבילים הקיימת ברמות שונות:

- סימון בלבד
- פתיחת ציר והתוויה
- אבני שפה בצד אחד
- אבני שפה משני הצדדים
- חומר מילוי מיובא

שבילים אשר פותחו לתנועת מטיילים, לא ישמשו לרכיבה על סוסים. כדי להמנע משימוש אקראי ולא מוסדר, גובה הגיזום יהיה לא יותר מאשר 2 מ' ורוחב השביל יהיה פחות מ- 1 מ'.

שבילים רחבים, שרוחבם מעל 1.5 מ', הופכים ממילא למסלולים בשימוש משותף להולכי רגל, אופניים, עגלות וכיו"ב. הדרך למניעת כניסת סוסים היא היצרות בכניסה ושילוט.

ככלל, שבילים להולכי רגל הם לא לשימוש סוסים. לעומת זאת, שבילי סוסים בהחלט ניתנים לשימוש משותף.

מאחר שקק"ל מפתחת שבילי אופניים ברמות שונות, מומלץ כי השבילים המוגדרים "בוסתן", "אמיץ" ו"איתן" (במסגרת הנחיות לתכנון שבילי אופניים ביערות ובשטחים הפתוחים – קק"ל / אמאב תחבורה בע"מ) לא ישמשו כתשתית משותפת לרכיבה על סוסים ואופניים. השבילים המוגדרים "יער", "גיא" ו"הר" יכולים לשמש כתשתית משותפת.

3.2.5 חניונים

חניוני הנופש הינם מרכזי השהיה של הציבור הרחב ביער, והם כוללים:

- פינות מרגוע
- חניוני פיקניק
- חניוני כניסה לאתרים
- חניוני משחק
- חניוני נופש פעיל
- חניוני תוכן

בדרך כלל קרובים החניונים לצירי התנועה ביער. הקק"ל מתחזקת אותם באופן מחזורי בגישה אזורית.

מסלולי רכיבה בקרבת חניונים יתוכננו לעבור בשוליהם, במרחק של 20 מ' לפחות מהמתקן הקיצוני, כאשר החניון מפריד בין כלי הרכב למסלול. אם וכאשר יוחלט כי חניון או פינת מרגוע ישמשו אזור מנוחה לרוכבים, מיקום קשירת הסוסים יהיה סמוך למסלול הרכיבה, ומנותק מהחניה והמתקנים של החניון.

3.2.6 מים

אספקת מים לנופשים ביערות עברה שינוי בקק"ל. בעבר הקימה הקק"ל מתקני שתיה במרכזי שהיה גדולים. כיום, מוגבלת בדרך כלל אספקת המים לאזורים עם שרותים רטובים, ליד חניות, במרכזי מידע ונטיעות. גם המטייל שינה את התנהגותו בנושא זה. רוב המטיילים ישנו מבקבוקים ומיכלים שהביאו איתם. לכן, בהכללה ניתן לומר כי אין מדיניות לאספקת מים ביערות.

פיתוח מקור מים לשימוש סוסים צריך להתחבר רק למקומות בהם יצרה קק"ל תשתית מים ממילא. במקומות אלה יש לאפשר הצטיידות והשקיה במקום.

3.2.7 חניות

חניית כלי רכב ביערות מוסדרת ברמות שונות:

- חניה בשולי הדרך – מיועד למשתמש במתקנים לצד הדרך.
- מפרצוני חניה – מיועדים למשתמשים במתקנים שבמקום.
- מגרשי חניה – מיועדים למשתמשים ביער, ליציאה לטיולים, לביקור באתרים, לרכיבה על אופניים וכיו"ב (לדוגמה, מגרש החניה במצפה מודיעין).

חניה לרכב מוביל סוסים עם קרון או משאית תהיה רק בחניה יעודית, או בחלק ממגרש חניה מרכזי שיוקצה לנושא

3.2.8 כבישים

כבישים חוצים יערות ולפעמים מהווים חלק מדרכי היער הראשיות. במקומות אלה אפשר למצוא ירידות לדרכים ראשיות, תצפיות וחניונים.

אין לתכנן רכיבה על סוסים על כבישים. רק במקרים נדירים תתאפשר חציית כביש. מוצע לאסור על שימוש בכביש לקישור בין קטעי מסלול.

3.2.9 מתקני ואתרי יער מיוחדים

במסגרת זו נכללים מגדלי תצפית, מוקדי שרות מידע, אתרים ארכיאולוגיים, מעיינות ובארות, ריכוזי פריחה וצומח יחודי, תצפיות נוף, אנדרטאות ופסלים, אתרי שהיה יחודיים (לדוגמה, חניון למוגבלי ראייה, חדר כושר בטבע, כיתות לימוד בטבע וכיו"ב).

אתרים מיוחדים מיועדים לכל סוגי משתמשי היער, שלא מתאפשרת כניסת רכב לתוכם, לא תתאפשר כניסת סוסים. ניתן להסדיר, במידת הצורך, מתקנים לשהיית סוסים בקרבת מקום.

קפיצות ראוזה

רכיבה מערבית

דרסז'

3.3 המערך המנהלי של גבולות זכויות מעבר

היער והשטח הפתוח הם חלק מפסיפס אזורי. נתיב הרכיבה, כמו דרך, חוצה שימושי ויעודי קרקע שונים ומשיק לבעלויות זכויות חזקה שונות.

לעתים מופרדים שימושי קרקע על ידי גדר ו/או דרך. לעתים שימוש הקרקע נחצה באמצעות דרך שמשני צידיה גדר. לסוס ולרוכב כמעט שאין מגבלה של נתיב רכיבה – ניתן לחצות שדה חרוש, לעבור בין שורות מטע וכרם, לצעוד בין שורות הירקות וכיו"ב.

הסדרת המערך המנהלי של נתיב הרכיבה היא בעצם האמנה שבין הרוכב לנותן זכויות המעבר (ראה פירוט בנספח 5).

נתיב רכיבה מוסדר לא יחצה, לא יכנס, לא יפלוש לשטחים פרטיים ומעובדים. יעשה שימוש בדרכים קיימות. אם נדרשת פתיחת שער, יתואם הנושא עם הבעלים ו/או המחזיק בשטח כחלק מהתכנון. התכנית אינה נותנת הנחיות בנושא מעבר דרך שמורות טבע וגנים לאומיים. ככלל, רשות הטבע והגנים אינה מעודדת מעבר רוכבים בשטחי גנים לאומיים ושמורות טבע בעלי רגישות סביבתית גבוהה. יש להימנע מתכנון נתיבי רכיבה בתחומי שטחי הרט"ג, אלא אם נעשה בשיתוף.

3.3.1 מרעה ביער

זהו שימוש קרקע מקובל בשטחי יער רבים של הקק"ל. אזורי קליטת הקהל מופרדים בגדר. הכניסה לשטח דרך מנע בקר, המאפשר כניסת כלי רכב או דרך שערי גדר.

בדרך יער ראשית, המתפקדת ככביש גישה, יותאם המנע בקר למעבר קרון הובלה. יש להסדיר מעברים מותאמים לסוסים בנתיבי רכיבה מוסדרים.

3.3.2 מרעה

רכיבה בשטחי מרעה יכולה להיות ללא נתיב. הכניסה אליהם חייבת להיות דרך המעברים המוסדרים. העדר בשטח רגיל בדרך כלל לסוס ורוכב. אולם, לא כל סוס ורוכב מורגלים בנוכחות עדר.

מנע בקר מסוכן לרוכב ולסוסו. על רוכב להיות מודע לסיכונים בריאותיים עם הכנסו לשטחי מרעה. לפיכך, יש להסדיר מעברים מותאמים לסוסים בנתיבי רכיבה מוסדרים.

אין לדחור לקראת, בתוך או בשולי עדר. במקרה של מעבר מוסדר בשטח מרעה, יש להתריע על כך לבוקר.

3.3.3 חקלאות

מטעים, כרמים, מקשות, שטחי בעל, שטחי שלחין אינם מיועדים לרכיבה, אלא על זכויות הדרך החוצות שטחי חקלאות.

לדחור על שלפים ולתת לסוס לטעום מאבטיח טרי או לנגוס בגזר שזה עתה נשלף מהאדמה זוהי חוויה מרגשת לרוכב, אולם החקלאים לא אוהבים את זה.

3.3.4 שטחי בור

לכאורה קרקעות מבורות, שטחים נטושים, שטחים עשבוניים, קלינים בין שדות, אזורי הצפה עונתיים וכד' אינם בעלי חשיבות. לעתים הבעלות עליהם אינה ברורה ויש בהם תחושת הזנחה.

בשטחי בור ניתן לתכנן מעבר של נתיב רכיבה מוסדר, רצוי על גבי תואי קיים. יש להמנע מחציית השטח ללא התויה, מאחר שמתחת לצומח והנטש יכול להיות מפגע שיכשיל את הסוס.

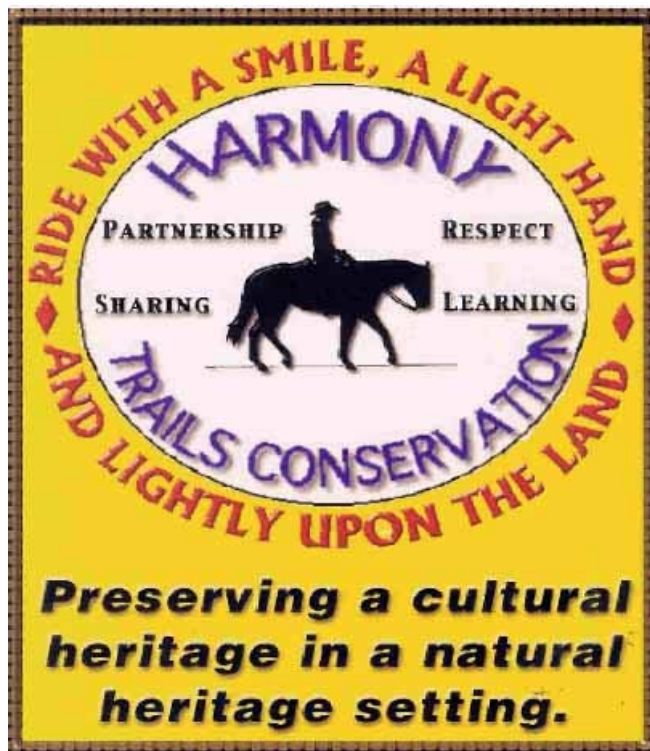
3.3.5 אחריות הרכב

אחריותו של הרכב ושל מארגן רכיבה ביערות ובשטחים הפתוחים לנהוג:

- בהתאם לכללים המוגדרים על ידי הרשויות המנהלות את השטח,
- בהתאם לחובה מוסרית אישית של התנהגות בטיחותית ובטוחה כלפי הציבור וכלפי עצמו וסוסו,
- בגישה משמרת כלפי הסביבה בה הוא נמצא.

בהכללה, להלן כמה אמרות יסוד:

- הרכב יצטייד בציוד הנדרש לרכיבה ביערות ובשטחים פתוחים (מים, ציוד קשירה, מזון, שקיות אשפה וכיו"ב).
- הרכב ירכב בנתיבים קיימים, וימנע מפריצת שבילים בנתיבים חדשים.
- הרכב יהיה ערני למשתמשים אחרים וימנע ממגע המסכן אחרים.
- הסוס יהיה בריא.
- על הרכב להיות מיומן ובעל יכולת לרסן את סוסו.

4. תכנון שבילי רכיבה

4.1 תכנון מערכתי

נתיבי רכיבה על סוסים הם חלק מתכנית האב הכוללת של אזור או יער. כמובן, שניתן לתכנן שביל או נתיב בפני עצמו. הרצוי, כי הנתיב יהיה חלק מהשלם וייתחס לפחות לנושאים הבאים:

- ממשק היער – האם היער מיועד לקליטת קהל, ובאיזה היקף, או לתפקודים אחרים.
- מיקום היער ביחס – ישובים, מתקנים, שרותים, מערכות וכיו"ב והשפעתם על נתיב הרכיבה.
- תשתית היער – דרכים, שבילים, קווי אש וכיו"ב.
- תוכן ביער – צומח, אתרי ארכיאולוגיה, נוף ועוד מוקדי עניין.
- כניסות ליער – אפיון רמת שרות של כבישי גישה, סוג השרות וכיו"ב.
- תחום היער – גודל, מרחקים, אפיון טופוגרפי וגאוגרפי.

תכנון מערכתי של נתיב רכיבה, אשר יתייחס לנושאים לעיל, ימנע קונפליקטים, ישפר שרות ויצור עניין למשתמש.

עם המעבר לתכנון מפורט יעשה התכנון ע"פ התקנים הקיימים ותקני הבטיחות המקובלים ברכיבה על סוסים ובפעילויות דומות בקק"ל.

לאחר תכנון מפורט ולפני ביצוע, על התכניות לעבור דיון ושיפוט כמקובל בפרוייקטים אחרים בקק"ל.

4.2 תכנון פיזי

התכנון הפיזי יעצב את הביטוי שישלב בין ההנחיות, המדיניות והתכנון המערכתי. התכנון ייצר את סך המתקנים, השלטים ויתר האמצעים לקליטת רוכבי הסוסים ביערות ובשטחים הפתוחים. השאיפה היא כי "שפת התכנון" – הביטוי הארכיטקטוני והעיצובי – תהיה חלק "מרוח המקום" ותהלום את תפישת הפיתוח של הקק"ל.

4.2.1 נתיבי רכיבה – שבילים ודרכים

על שביל סוסים ביער צריך להיות מתואם עם המגבלות הנובעות מהאזור בו הוא עובר. לשביל, אסור לפגוע במראה – הקרוב והרחוק, בצומח – בצידי השביל ובתחומו, ובזכויות המעבר והניהול של השטח.

כאשר יש שבילים קיימים, המאפשרים רכיבה, תהיה עדיפות מוחלטת לשימוש בהם.

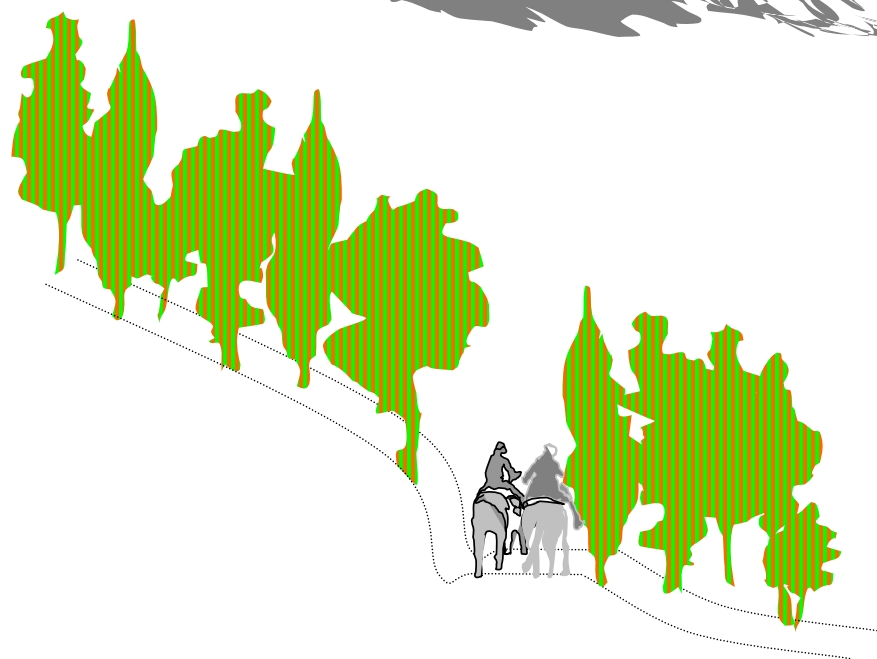
למוקדי עניין, תצפיות נוף, ריכוז צומח ייחודי, אזור חניונים ושימוש של האדם וכיו"ב, תוסדר ההגעה עם הסוס עד למוקד, אך לא לתוכו. המרחק יוגדר בהתאם לעניין. באזורים המוגדרים כאזורים לשימור, כגון חורש טבעי, יער, שמורת טבע, אתר היסטורי וכיו"ב, לא יותוו שבילי סוסים חדשים עד מרחק שיוגדר בתכנית מפורטת. זאת על מנת למנוע החדרת צומח, שינוי במראה, השפעה על צורות גיזום ונזקים אחרים הנובעים מתכונות המעבר של סוסים.

יצירת פתחים לנוף, (ויסטות), לאורך שבילי רכיבה תעשה על פי נוהל המקובל בקק"ל, המחבר בין ניהול ממשק היער, הצורך והאישור לכריתת או גיזום עצים, מתוך התחשבות בתרומה של פתיחת המבט לשיפור איכות השביל.

שביל רכיבה איכותי יעבור במגוון נופי בתחום השביל, במגוון נופי הנשקף מהשביל, דרך אזורים בעלי שונות בצומח (מעבר משטח עשבוני לבתה ליער למשל, בשולי אזורי פריחה וכיו"ב).

סימון שבילים לרכיבה ירחיב את הטיולים הלא מודרכים והמובלים. מיפוי שבילים ירחיב את נפח הטיולים ויאפשר פתיחת אזורים לא מטיילים.

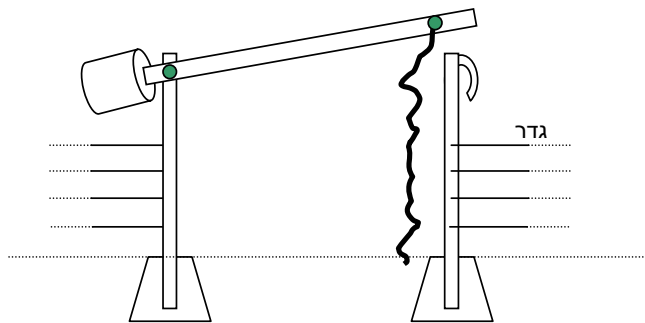
איור מס' 6. ח רכבים סכמתיים לנתיב ביער – רוחב הדרך 3 מ' לפחות, גובה הגיזום 3 מ' ח

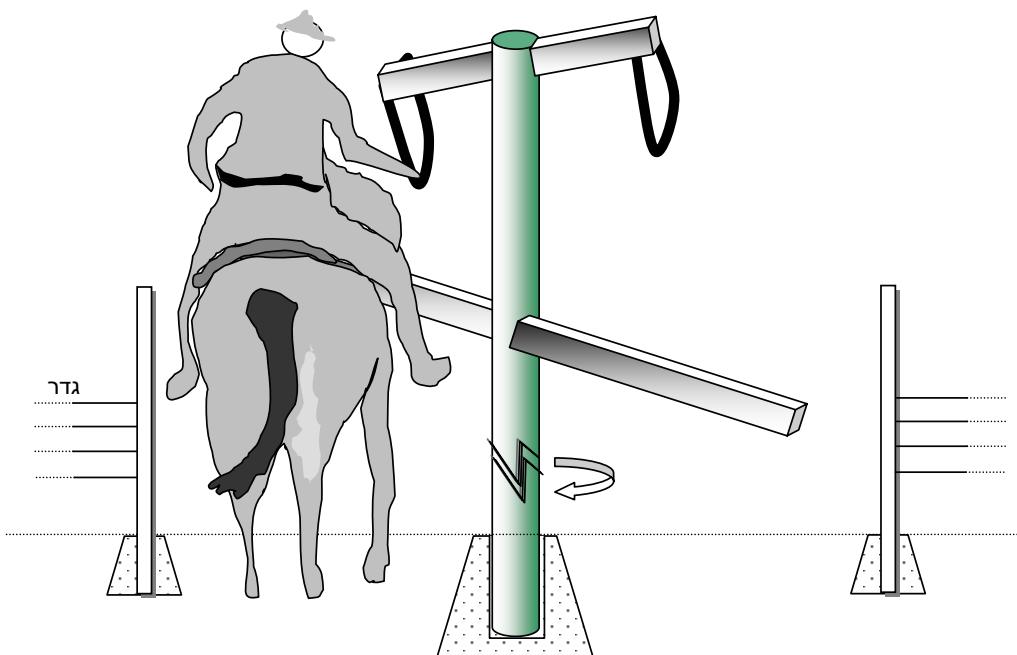
מעברים בשטחי מרעה

במסגרת הראיונות שערכנו עם מטיילי סוסים הוגדרו שטחי מרעה כמבוקשים לרכיבה בעדיפות ראשונה. התלונה העיקרית הייתה, כי קיימת סכנה במעבר דרך מנע בקר, המיועד למעבר רכב, וכן כי קיים קושי במעבר דרך "שערי הגדר".

להלן מוצגים 2 פתרונות עקרוניים, המתבססים על יכולת פתיחה ביד אחת. הראשון מצריך ירידה מהסוס והשני לא.

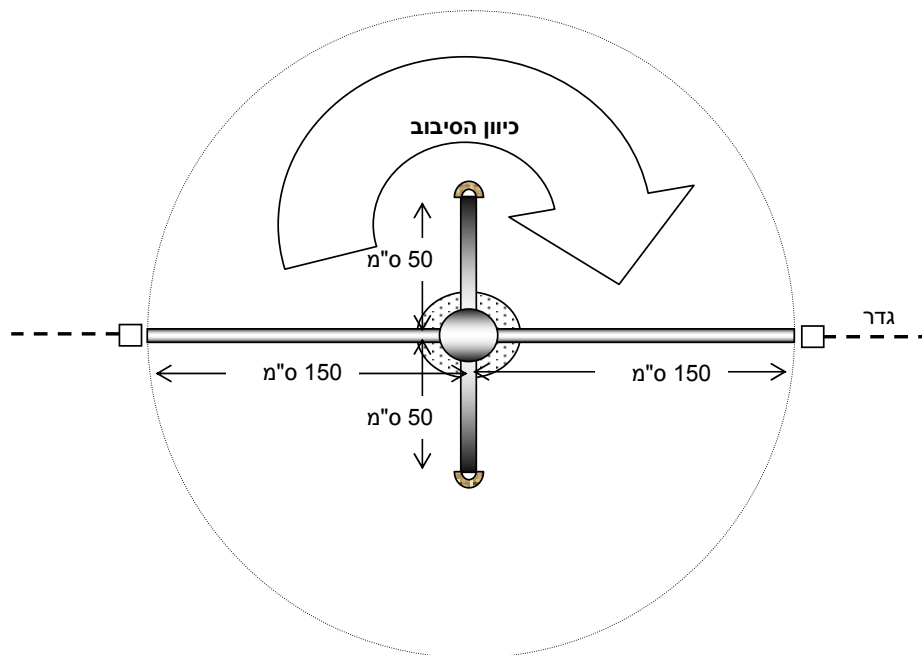

איור מס' 7. מחסום משקולת – גובה 1.5 מ', מפתח 1.2 מ'

איור מס' 8. שער מסתובב עם מגנזון סגירה עצמי – מפתח 3 מ', שילוב מתכת ועץ

איור מס' 9. שער מסתובב עם מנגנון סגירה עצמי – מבט על

4.2.2 אורך מסלול – זמן רכיבה

שעת רכיבה

בשעת רכיבה אפשר לעבור מסלול מעגלי של כ- 5 ק"מ. רצוי לתכנן את המסלול תוך המנעות ממפגש עם רכב, אנשים, משתמשי יער אחרים, ולהגיע לפינות שמייצרות יחוד לביקור.

שעתיים רכיבה

ניתן להגדיל את אורך המסלול ו/או את מידת התלילות או כושר הרכיבה הנדרש. לדוגמא, להגיע לפסגה גבוהה יותר, לאפשר עצירה באמצע וכיו"ב.

חצי יום

מסלול זה יכול להיות מותאם לכושר הרכיבה של הקבוצה. השואפים לרכיבה נמרצת, יצליחו לערוך מסלול מעגלי של כ- 15 ק"מ עם עצירה של כחצי שעה. טיילים ואוהבי נוף, השואפים להגיע למקומות מיוחדים ולחוות אותם, טווח הרכיבה של המסלול עבורם יהיה כ- 10 ק"מ. יש לתכנן במסלול חצי יום נקודת עצירה ומים.

יום רכיבה

משך יום רכיבה 7-8 שעות, מתוכן לפחות שעה מוקדשת להפסקות בשתי נקודות לפחות. רמת החקירה של השטח יכולה להיות גבוהה, ניתן לעבור בנוף מגוון מבחינת מורפולוגיה, צומח וכד'. יפה יהיה לחזור לנקודת המוצא בדמדומים וקרוב לשקיעה. שני מסלולי רכיבה יומיים, היוצאים מאותה נקודת מוצא, יכולים לשלב לינת שטח. לחילופין, ניתן לייצר שיתוף פעולה בין שתי חוות. המרחק שיעבור הרוכב ביום הוא 25-30 ק"מ. רכיבה ממושכת מצריכה מיומנות וכושר גופני, ועלולה להיות קשה עבור רוכב מזדמן.

רצוי כי מרחק האורווה, אשר מהווה שער יציאה לאזורי טיולים, מתחילת המסלול יהיה קצר (למסלול של שעה, 10 דקות לקישור עד המסלול זה זמן ארוך). שילוב הרכיבה בנוף בסביבה ובשילוב ידע יחודי של בעל החווה/ המדריך המלווה יעשה את ההבדל בין רכיבה לרכיבה מעניינת.

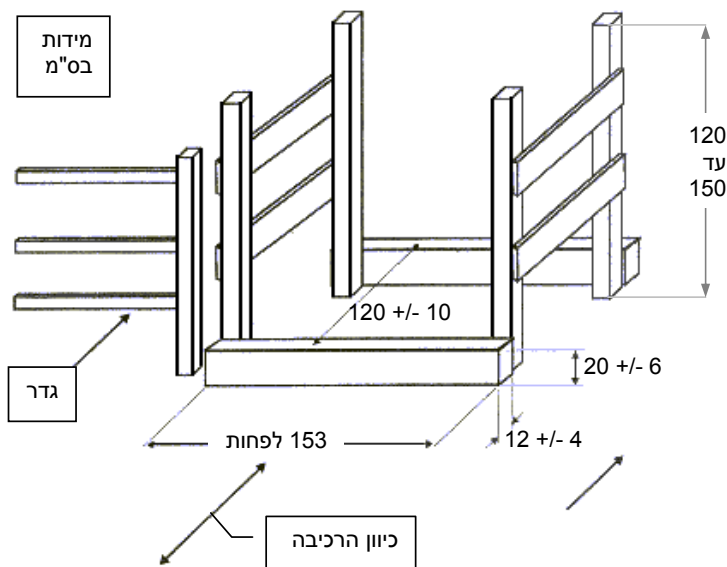

4.2.3 מניעת כניסה של רכב לשביל הרכיבה

רוחב השביל בכניסה מכתוב את אופי השימוש בו. כאשר רוחב הכניסה לא עולה על 1 מ', הוא עשוי לשמש סוסים, רוכבי אופניים והולכי רגל. אולם, אופנוען ונהג טרקטורון יוכלו לעבור דרך כניסה זו, ותדרש מהם משמעת שהשביל הוא לא לשימושם.

יש מספר דרכים לבצע היצרות בכניסה לשביל או דרך שמיעדים אותם לסוסים, הולכי רגל ואופניים בלבד:

- תקיעת עמודונים, המאפשרים מעבר ברוחב שלא עולה על 1 מ'. אם הדרך צריכה לשמש לעתים צרכי טיפול ביער, עמודון אחד או יותר יהיה על ציר כדי לאפשר הרחבת המעבר לצרכי שרות וחרום.
- שילוב בין בולדרים מקומיים ועמודונים כנ"ל.
- שערי סוסים, ראה איור. הפרט מתבסס על שימוש באדני רכבת ולוחות עץ.

איור מס' 10. מנע רכב ואופנועים

4.2.4 חציית כבישים

ככלל, יש להימנע מחציית כבישים. אופיו של הסוס מקשה על עצירה בשפת הכביש. לסוס קשה לעמוד, הוא מעדיף להתקדם, רכב חולף עלול להפחידו.

כללי החציה לפי סדר עדיפות:

- שימוש במעביר מים ואו מעבר חקלאי.
- לרכב לאורך הכביש כ- 50 מטר לפני החציה ולרדת מהסוס ולחצות רגלית.
- חציה רשמית תתומרר במרחק של 100 מטר מהחציה בתמרור "זהירות סוסים חוצים" מעבר החציה יסומן בפסים לבנים ובתמרור "מעבר סוסים".

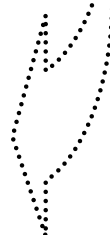
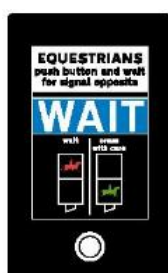
במפגש בין תחבורה (בכבישים) וחציית סוסים השילוט יהפוך לתמרור בהתאם לתקן הישראלי וחוק התמרור הישראלי שאמץ את התמרור של השוק המשותף, ויקבל אישור של רשות התמרור המתאימה.

המלצת אגודת הסוסים הבריטית היא להשתמש בדרכים משניות וגשרים על מנת לחצות דרכים ראשיות.

מעבר חציה לסוסים מוגן במחסום "ר"

לחצן התרעה לחציית סוס

איור מס' 11. רמזור ומחסום חציית כביש

4.2.5 מוקדי יציאה לרכיבת טיולים

המצב הקיים של מוקדי יציאה לרכיבה הינו אקראי ולא מאורגן. החוות הקיימות משמשות כיום מוקד יציאה למסלולי רכיבה לשעה, חצי יום ויום, כאשר המסלול שלהן מתוחזק על ידיהן, והרוכב מלווה על ידי מדריך רכיבה.

ברבים מהמושבים מחזיקים אנשים פרטיים בסוסים, והם יוצאים לרכיבה במעגלים סביב מקום מגוריהם. לעתים הם מתארגנים בקבוצות סביב ארוע או טיול, ויוצאים לרכיבה בסופשבוע או מועד ומתארגנים ללינה בשטח. קבוצות אלה מספקות לעצמן את התשתית.

מוקד כניסה ויציאה לשביל רכיבה המתוכנן צריך לשאת את האופי והתשתית המפורטת להלן.

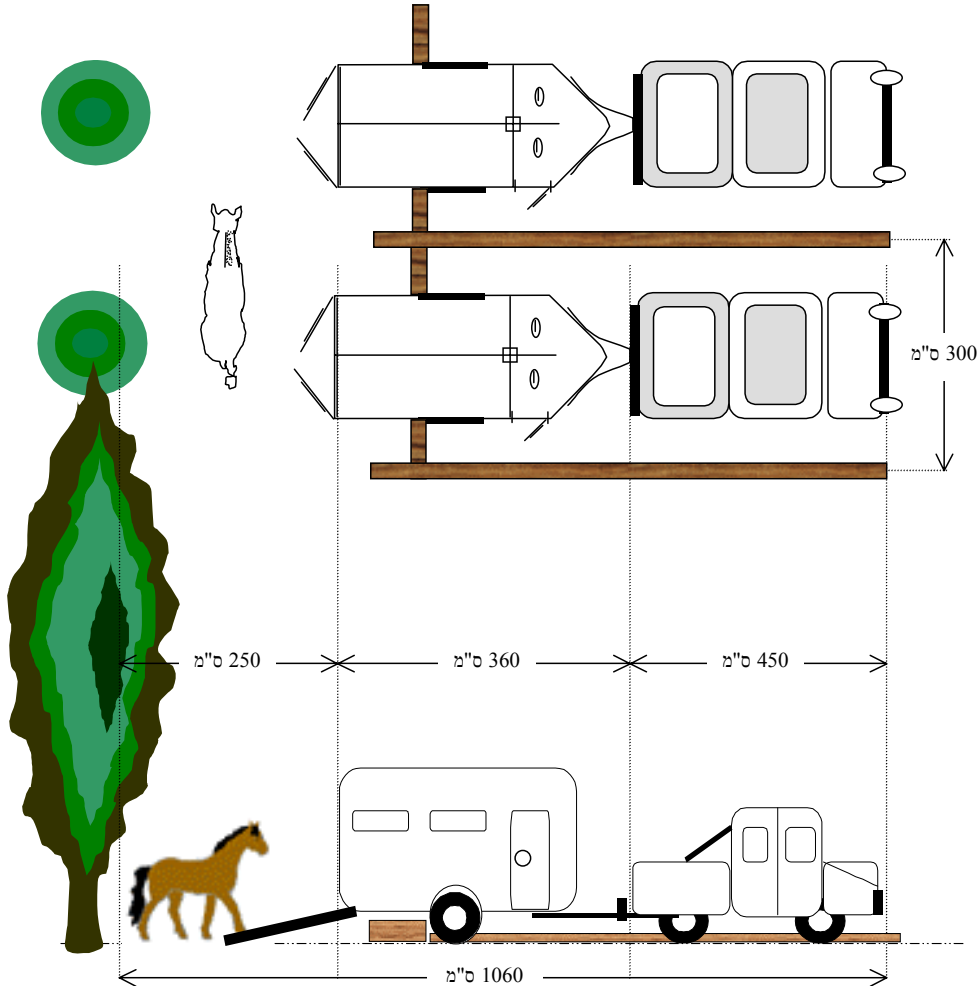
מוקדי יציאה משולבים בתשתיות קליטה קיימות יגבירו עניין בתחום בקרב הקהל הרחב ויספקו הזדמנויות חדשות לשוק הרכיבה.

א. חניה, פריקת והעמסת סוסים

מומלץ שמיקום החניה, פריקת והעמסת סוסים תהיה על בסיס חניה קיימת או מתוכננת. לחניות אילו יש להוסיף אפשרות לחניית קרונות להובלת סוסים. הקרונות מאפשרים פריקת והעמסת סוס על ידי פתיחת דלת ויצירת מישור משופע. מהראיונות עולה, כי כיום מחנים קרונות במקומות ישוב מחמת חשש כי הם יגנבו. הפרט המוצג להן תוכנן כך שתקטן הסכנה לגניבה.

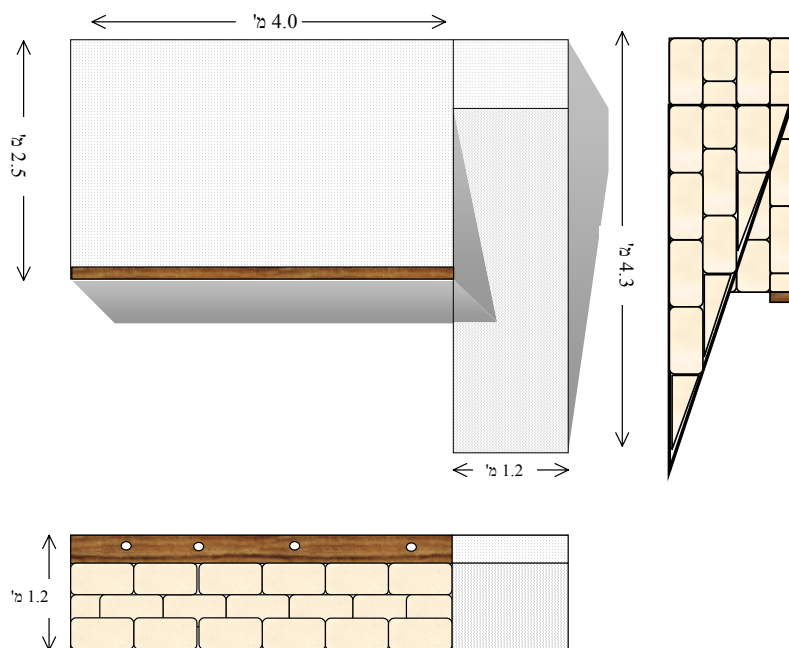
פריקת הסוס ותנועת הסוסים תהיה לכיוון נתיב הרכיבה והיער, ולא לכיוון החניה.

איור מס' 12. סכמה לחניית קרון מחובר לרכב עם מחסום עץ או בטון

קבוצות בדרך כלל מגיעות עם משאיות (עם רשיון להובלת בעלי חיים), אשר זקוקות לרמפה בגובה 1.2 מ', באורך 3-4 מ', ברוחב 2.5 מ', ומישור משופע בזווית של 15°.

איור מס' 13. רמפה לפריקת סוסים ממשאית
חומר מקומי או אבן לקט בשילוב פגוש עץ

ב. חניוני דרך

אחרי שעתיים-שלוש רכיבה (10-15 ק"מ), זקוק הסוס וגם הרוכב המקצועי למנוחה, חניון הדרך מיועד לשרת את הסוס ורוכבו.

מיקום החניון לרוכבים אשר ימוקם ככול האפשר בסמיכות לחניון קיים יתבסס על השיקולים הבאים:

- בקרבת מוקד ענין ויחוד.
- נוף.
- אפשרות להספקת מים.
- צל.
- לא בשכנות לחניון משפחות.
- אפשרות לבצע פעולות אחזקה.

4.2.6 בחינת מיקומה של החווה בתחום שטחי היער של קק"ל

לכאורה קיים יתרון סביבתי בהקמת חוות סוסים ביער קק"ל לאור סמיכותו לשטח הפתוח המטויל. אולם בבחינה מעמיקה של מרכיבי החווה כפי שצוינו לעיל (בפרק מצב קיים) מעמידה בספק את כדאיות ההשקעה של הקמת חווה בלב היער. עפ"י דעת בעלי חוות, חווה שפועלת אך ורק למטרות טיולים אינה כדאית מבחינה כלכלית ליזם ולפיכך, היזם פועל להוספת פונקציות של פעילויות נלוות המרחיבות את היקף השטח הכלכלי והחווה הופכת למוקד משני.

בראיונות שערכנו עם מספר בעלי חוות בנוגע לסוגיית מיקום חוות ביער עולה שלפי דעתם המיקום האופטימלי של החווה צריך להיות קרוב לתשתית (מים, ביוב, חשמל, תקשורת, גישה וכיו"ב) מחד, ומאידך בגישות לשטח הפתוח.

לאור זאת מומלץ למקם את החוות בשולי היער באזור הנושק לאזור המיושב, כך שהחווה תוכל ליהנות מיתרון יחסי של קירבה לשטח הפתוח וקירבה לאזור ביקוש בעל תשתיות ונגישות למבקרים.

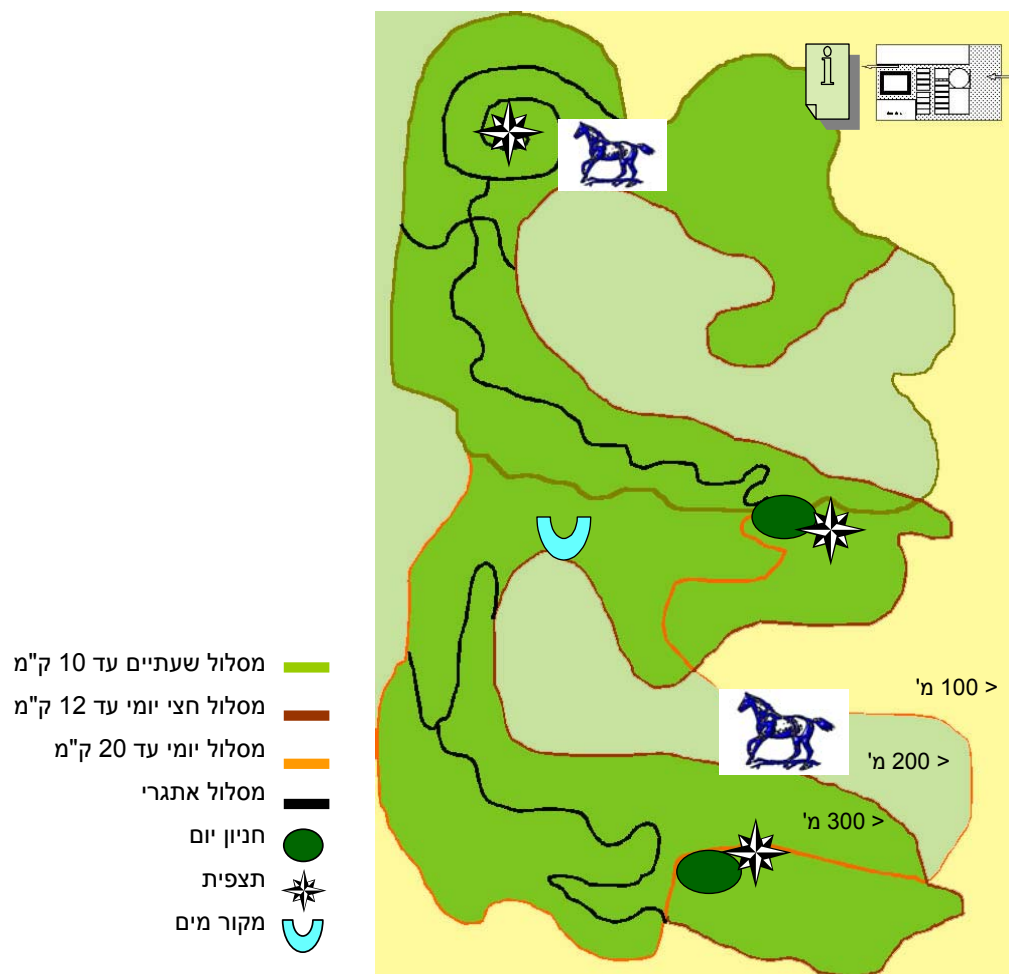
ניתן להגדיר במקרים ספציפיים חווה כמבואה ליער, כאזור התארגנות ויציאה לטיולים ביער, וכאשר מערכת שבילי הרכיבה היוצאים מהחווה מתחברים לשבילי היער.

עבודה זו אינה כוללת הנחיות להקמת חוות סוסים. השיקולים לאישור וקביעת מיקום יורכבו מחמישה נושאים עיקריים:

- יכולתו של היער לשאת ולספק שרותים לרכיבה על סוסים.
- קיום תשתיות אזוריות תומכות לחווה.
- בעלות הקרקע והתאמה לתכניות החלות בשטח ולתמ"א 22 בפרט.
- השפעה על הסביבה.
- יכולתו של היזם לעמוד בהתחייבויותיו.

בכל מקרה מסמך זה לא ממליץ על מדיניות של הקמת חוות סוסים ביערות קק"ל. אלא בוחן את הפעילויות שעל קק"ל לבצע כדי לאפשר רכיבה בשטחי היער והשטחים הפתוחים.

איור מס' 14. סכמה לתנועת רוכבים
אזור גבעי נמוך עם חדירות אפיקי נחלים, בדומה לאזור השפלה. מסלולים "מעגליים"

4.2.7 מחסה

לסוס ולרוכבו דרוש צל. הרכיבה ביער מאפשרת זאת.

בחניה יהיה מקום המנוחה לרוכב בין העצים, על "שפת היער", כדי שגם הסוס יהיה בצל ולא קשור לגזע עץ או שיח. מתקן הקשירה יוצב מצפון לקו העצים במרחק של כ-2.5 מ'.

סוס יכול לעבור לילה ללא מחסה, אך רצוי שישהה בתוך גדרה. קשירה ללילה אפשרית, אך לא רצויה. הגדרה יכולה להיות קבועה – באזור חניון לילה מוסדר, או ניידת – כאשר מקימים חניון לילה זמני.

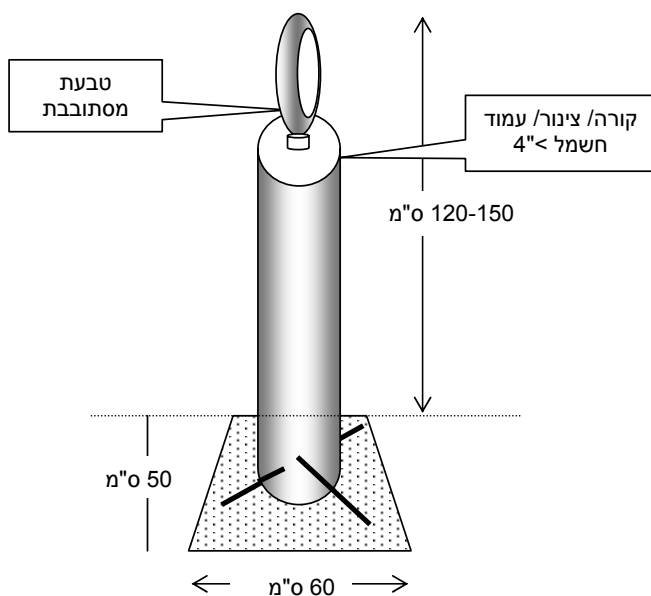
איור מס' 15. גדרת סוסים ביער
דוגמא משבילי רכיבה ב- Herman Peak, במדינת אורגון, ארה"ב

4.2.8 מתקן קשירה

משמש לקשירת הסוס לשלב ההתארגנות ליציאה לרכיבה (ראוי ורצוי שהסוס יעבור הפסקה בין ההובלה לרכיבה).

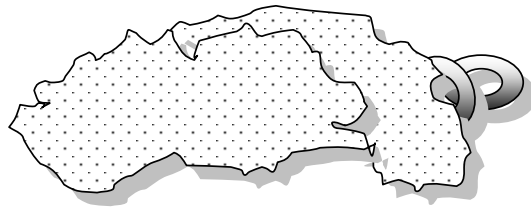
מתקני הקשירה צריכים למנוע מגע פיזי בין סוסים. המרחק בין מתקן קשירה לסוס בודד לשני צריך להיות 4.5 מ' לפחות, על מנת למנוע הסתבכות הסוס במתקן הקשירה (במתקן הקשירה לסוס בודד יקשר הסוס לטבעת).

במתקן קשירה למספר סוסים יש ליצור תאי הפרדה בקורות כל 1.5 מ' ובעומק של 2 מ'.

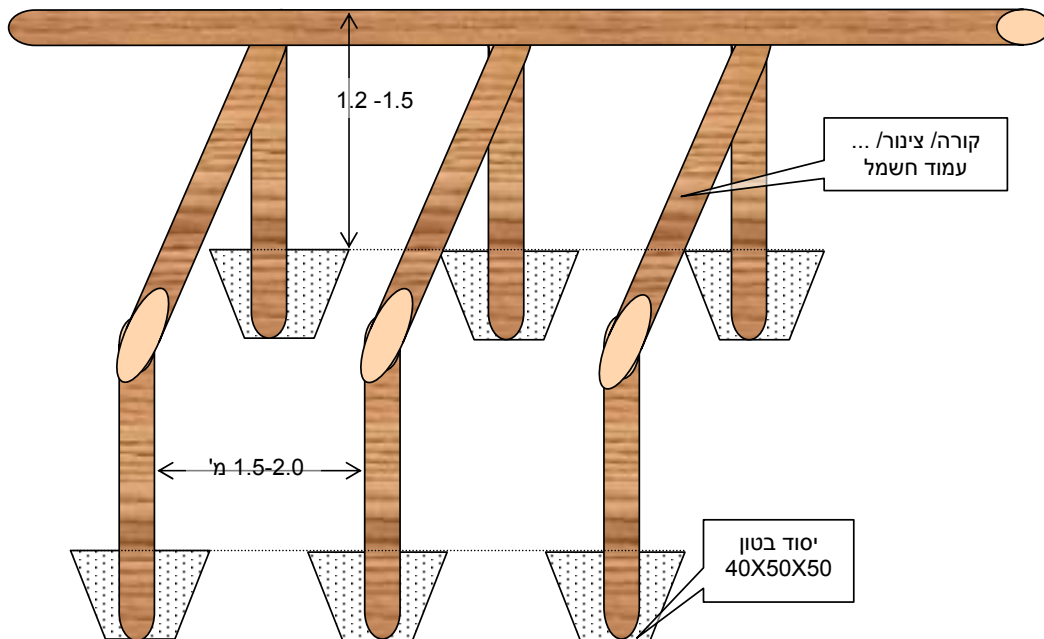

איור מס' 16. מתקן קשירה לסוס בודד

איור מס' 17. טבעת קשירה מוטבעת בסלע

איור מס' 18. תאי סוסים

4.2.9 מתקני האכלה

מתקן האכלה אינו נדרש לאורך המסלול, הוא דרוש בחניון לילה או בחניון יציאה.

שק או דלי האבסה יכולים להספיק. מגדלי סוסים נוהגים להאכיל בשתי דרכים – באבוס מוגבה כאשר הסוס קשור, או באבוס בגובה ריצפה כאשר הסוס משוחרר.

גרעינים מאכילים גם משק האכלה.

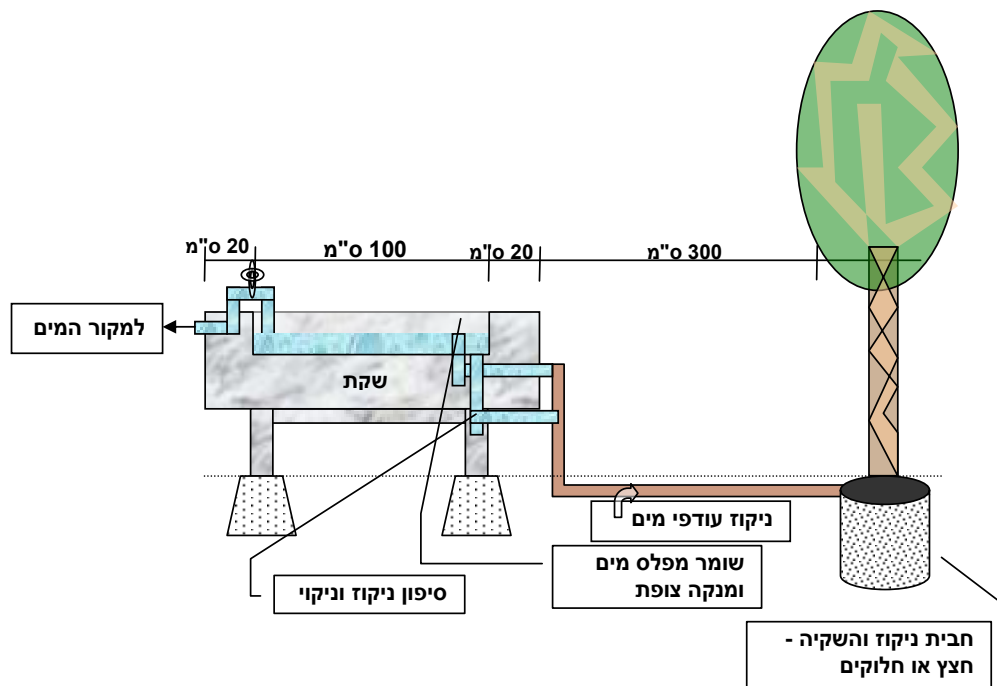
4.2.10 מתקני מים

ראוי ורצוי לאפשר לסוס לשותות מים טרם יציאה למסלול. לאחר מספר שעות של רכיבה רצוי להביא את הסוס למתקן מים אחרי זמן מנוחה (לאפשר לסוס להתקרר) ככלל רצוי לחכות עד סוף המנוחה של הסוס ורכבו.

בחניון היציאה, כשאין מים לאורך המסלול, יש לאפשר במידת האפשר להצטייד במים ולהשקות את הסוס.

הגישה לשוקת צריכה להיות מלווה על ידי הרוכב, או לייצר מתקן משולב של קשירה ומים. בכל מקרה, על המשתמשים לשמור מרחק בין הסוסים.

שימוש במקורות מים טבעיים או אחר קיים כחלק מהטיפול במסלול מאפשרת מתן יחוד למסלול. תכנון השמשת מקור מים ילווה בבדיקות טיב מים לפני ההסדרה ומעת לעת.

איור מס' 19. שוקת מאבן או בטון – עודפי המים להשקיה

4.3 הכוונה והסדרה

א. שילוט

מטרת השילוט, לאפשר למשתמש לעקוב אחרי השביל מבלי לאבד את דרכו, גם באזור חדש ולא מוכר.

הנושא ניתן לישום באופן פשוט, קל להבחנה, בגישה סיסטמטית – תמיד באותו צד של השביל, בכוון ההתקדמות, בכל צומת ובמרחק קבוע בין צמתים כדי להגביר ביטחון. השילוט יגדיר כיוון ומידי פעם מרחק ליעד, ויודיע על סכנה או אינפורמציה חשובה לרוכב.

השילוט ישתלב בתורת השילוט ובקו העיצובי של קק"ל.

עבודה זאת מציגה דוגמאות של עיצובים נהוגים בעולם ולא מציעה עיצוב. עיצוב השלטים והפיקטוגרמות יעשה על ידי גורם השילוט בקק"ל.

איור מס' 20. שילוט יערני - הדגמה

ב. תימור

תמור הינו שלט על פי חוק. המשמעות שלו אינה וולונטרית. עליו להתפש ככזה. לכן, צורתו צריכה לנבוע ממערך התימור החוקי. בלוח התמורים המעודכן לשנת 2004 לא מופיע תמור המתייחס ישירות לרכיבה על סוסים.

תמורים נדרשים במקומות בהם פועלת רשות תימור ובמגע עם כבישים.

הדוגמאות להלן הן מאירופה, ארה"ב ואוסטרליה.

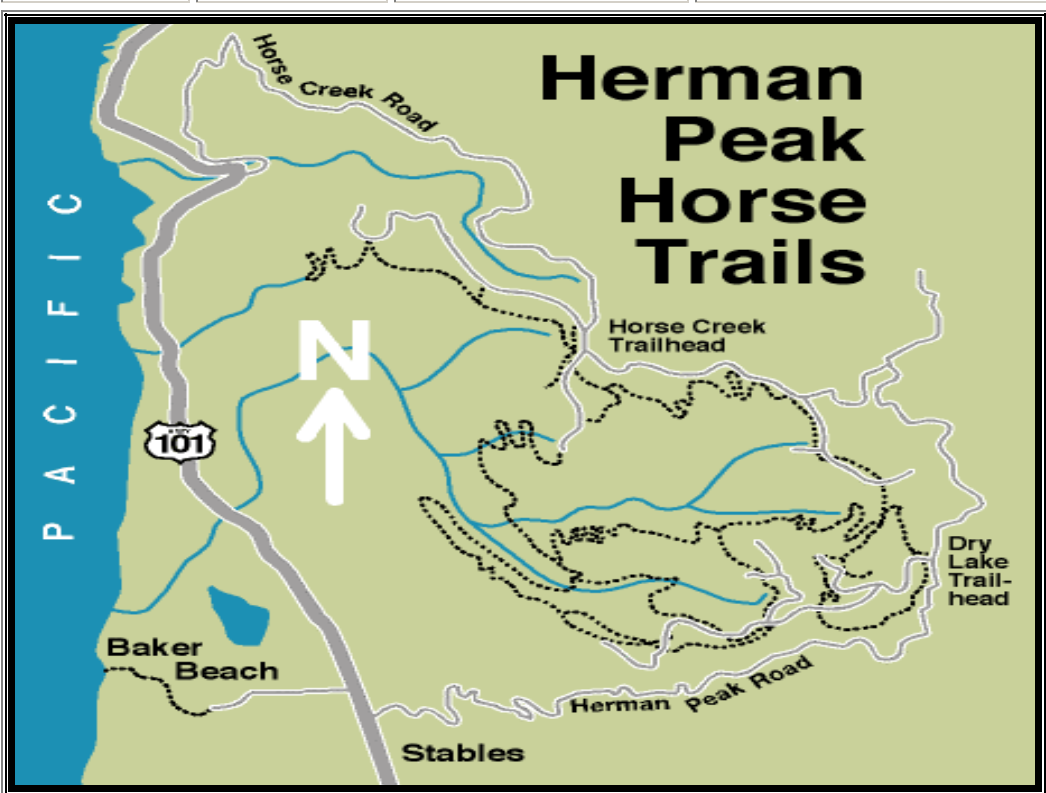
איור מס' 21. תמרורים מרחבי העולם

ג. כניסה לאזור המיועד לרכיבה

בכניסה לאזור המיועד לרכיבה על סוסים, יש להציב שילוט המגדיר את תואי הרכיבה ואת השרותים שלאורכו.

	שם השביל	 קרן קימת לישראל	
השביל	מרחק	תאור השטח וטבע	דרכי גישה ושרות
"דרך התאנים", "דרך הברושים" בקו הרכס, דרך הנחל ...	לתאום ומידע יש לפנות ל... מסלול מעורב עד ... ק"מ	יער, גבעי, הררי, משורי, דרך עפר, אזור סלעי, גדת נחל, רכס, חורש אלונים, בתי, אפיק מדברי, גדת מאגר ...	כניסה מכביש מס. XXX, סימון שבילים, חניון יום, חניון לילה, רמפה לפריקה, מים, טלפונים לשעת חרום, וטרינר, חווה בקרבת מקום ...

רקע גאוגרפי, הסטורי, ...			
לוח מודעות לציבור המטיילים ולרוכבים			

איור מס' 22. מידע בכניסה לאזור רכיבה מוסדר, בשלט או במנשר

5. התוספת השולית בתחזוקת היער

מדיניות הקק"ל לטיפול ביער הינה מקיפה. היא מתחילה ברמה של איסוף זרעים ויצירת שתילים, גידול וטיפוח היער, שימורו, חידושו והגנה עליו מפני שריפות, מזיקים ופולשים.

הסוס אינו גורם חדש ביער ובשטח הפתוח. החידוש הינו בהכוונה והערכות קק"ל לרכיבה ביערות, ובפרט באזורים ושבילים מוגדרים. הרכיבה הספונטנית לא תפסק כתוצאה מכך. לעומת זאת, הגדרה נכונה תגדיל את מספר המשתמשים. בהמשך, עשויה ליצור יותר רכיבה ספונטנית באזורים שלא הוגדרו.

5.1 ניקיון

אין לתכנן הצבת פחי אשפה לאורך מסלולי רכיבה. רוכבי סוסים ישתמשו באשפתונים ומכולות הקיימים ממילא בנקודות קצה. אם אין כאלה בנמצא, יפנו את האשפה בעצמם (נהוג באתרי רכיבה מוסדרים בעולם להנחות את הרוכבים להחזיר את האשפה לנקודת היציאה או לאזור איסוף).

יש לשאוף כי תכנון אזורי הרכיבה ישתלב במערך הניקיון המקובל בשטח.

5.1.1 טיפול בגללים ושתן

לאורך דרכי יער ושבילים, אין צורך לטפל או לנקות גללים ושתן. תהליכים טבעיים והפיזור האקראי יהפכו ללא סביר כל נסיון כולל לטפל.

מוקדי עצירה וחניה לרוכבים – יש לפנות, במידת הצורך, את הגללים. אין צורך להוציא אותם מהאזור, ניתן להשתמש בהם כחומר אורגני מוסף לעצים ושיחים בסביבה. ניתן להתאים את הסבב לפעילות התחזוקה הקיימת.

ניתן לפזר רסק עץ ונטש (חומר צמחי הנובע מעישוב או קציר מכני) בנקודות קשירת הסוסים – שכבה של כ- 15 ס"מ בשטח של כ- 4 מ"ר לכל נקודה. שכבה זו תספוג את השתן ותתייבש באופן טבעי. לא צפוי כי יהיה צורך בהחלפתה. אחת לשלוש שנים, צפוי כי יהיה צורך בתוספת חומר.

כניסת סוסים לשבילים וחניונים שאין בהם ציון כי הם מותרים לכניסה, אסורה. לפיכך התחזוקה בנושא זה מוגבלת לאתרים בהם ניתן שרות לרוכבים.

5.2 אחזקת מתקנים

המתקנים ביערות הם מעץ, פולימרים, מתכת ובינוי בחומר מקומי ומיובא. אחזקתם נעשית בהתאם לצורך, בגישה של תיקון והחלפה.

קיים (אורך חיי) המתקן תלוי בחומר ובסטנדרדים של יצור. ככלל, הקיים המקובל:

- מתקני עץ 5-10 שנים.
- מתקני מתכת 8-15 שנים.
- בטון ואבן 25 שנה.

הקיים מותנה גם בפעילות ורציפות האחזקה – צביעה, תיקון נזקים קלים ומניעת הדרדרות.

מתקני שרות לסוסים יהיו מאותם החומרים בהם נהוג להשתמש כיום. עליהם לעמוד בתקני הבטיחות המקובלים.

הטיפול בהם יהיה באותה גישה המקובלת כיום בקק"ל, על מנת לייצר האחדה באחזקתם.

5.3 אחזקת דרכים

רמת האחזקה הנדרשת למסלולי רכיבה לא תהיה שונה מהמקובל בכלל הדרכים כיום.

5.4 טיפול יערני

הטיפול היערני ביער בוגר כולל גיזום, דילול וסניטציה. לעתים, הגזם והרסק במקומות שאליהם לא מגיע הציבור, לא נאספים.

לאורך נתיבי הרכיבה המוסדרים, יש להגביה את הגיזום לפחות ל- 3 מ'. יש לפנות גזם וגדמי עצים מהמסלול. אפשרי לפזר רסק לאורך הנתיב, במידה שלא מפנים אותו.

5.5 עלות האחזקה השולית

רמת השרות, קצב בקרת הנזקים וסוג החומרים קובעים את עלות האחזקה. מניתוח צרכי האחזקה עבור סוסים, עולה כי הצרכים אינם שונים מאופי השרות שקק"ל נותנת. התוספת למתן השרות הינה שולית, אם קיימת בכלל.

אין צורך בטיפול שונה עבור דרכים, צומח וניקיון. המתקנים, אם יעשו באופן מושכל כמוצע במסגרת זו, ייקרו את עלויות האחזקה באותה מידה שמתקן חדש אחר באותו סדר גודל יעשה זאת.

הסרת אחריות במקרה של תאונה

6. הצעה לתכנית עקרונית לעידוד פעולות הרכיבה

עידוד פעילות הרכיבה ביערות ובשטחים הפתוחים צריך להשתלב בפעילות הקק"ל לצורך קליטת קהל. כאן, האוכלוסיה ממוקדת והאמצעים ליידע אותה פשוטים יחסית. העיתונות הפנימית, אתרי האינטרנט העוסקים ברכיבת סוסים, ספקי השירות והחברות מהווים רשימת דיוור קטנה, שמעבירה בקלות את המסר.

רוכבי הסוסים הינם בעלי אחריות לסביבה, מסרי קק"ל האחרים עשויים לעניין אותם והם עשויים להוות עבור קק"ל מקור מידע חשוב ומעניין. יש לראות בהם נושאי מסר ומעבירי מידע.

הפיכת הרכיבה לאחד מנושאי הטיפול של הקק"ל מצריכה פעילות פנים ארגונית במישורים הבאים:

- הנחיה תכנונית – הטמעת הרעיון בקרב המתכננים הפנים ארגוניים, על מנת שיבחנו את האפשרות לשלב הנושא בתכניות ברמות השונות וינחו גורמי תכנון חיצוניים במידת הצורך.
- הסברה – שילוב הנושא בפרסומי הקק"ל, תוך התייחסות לתכניות חדשות ולמתרחש בשטח זה מכבר. העברת המידע עם לצרכני הסוסים באמצעות העברת המידע לאתרי האינטרנט שעוסקים בכל הקשור לרכיבת סוסים. חבירה למארגני טיולי סוסים ולהעביר להם את המידע על פעילות ותמיכת קק"ל בנושא.
- גיוס משאבים – שילוב הנושא ביעדים כנושא חדש ואפני לקהילות בצפון אמריקה ובריטניה.
- גיוס שותפים – פניה לגורמי תכנון בתחום התיירות הכפרית-מרחבית ולהכניס את פעילות הרכיבה כחלק מחווית הנופש והפנאי. גיוס של משרד התיירות לתמיכה בנושא המרחיב את מגוון פעילויות הנופש ואת משרד החקלאות לתמיכה בכל הקשור לענף הסוסים כענף חקלאי-תיירותי. גיוס של מנהלי העמותות האזוריות לנושאי תיירות שירכזו סביב נושא הרכיבה אירועים תיירותיים כמו פסטיבל הרכיבה ביער שבו המבקרים יחשפו לאתרי ביקור חדשים שניתן להגיע אך ורק באמצעות הסוס.
- תוכן – זיהוי תכנים שרכיבה על סוסים מחזקת אותם או את החוויה שלהם, כגון טיול בין אתרי טבע ונוף.
- פעילות – ארגון אירועים כגון מסעות, משימות וכיו"ב, אשר יכנסו רוכבים סביבם וקהל רחב.
- מעורבות ציבורית – בניית המגע עם ציבור הרוכבים מהרגע הראשון, כדי להשיג יעדים משותפים – לרכב ולשמור, לרכב ולפקח, לרכב ולסמן וכיו"ב.

היציאה לתקשורת, רצוי שתהיה על מודל שכבר פועל – הארגון מוכן, השטח מסוגל לקלוט והתוצאה ניתנת לבקרה.

פארק או גוש יערות על כ"פארק סוסים" ולצקת פעילות רכיבה בין בפארק.

שבילי סוסים ביערות

תוכן: לנס לאס תובל לענות על שאלות המבקרים. באחד האינטרנט של ההתאחדות: www.kk.org.il, ולשנר לתכונת הדו"ח האלקטרוני של תוכן האינטרנט: audiodan@netvision.net.il

תודה מראש על שיתוף הפעולה. אתר תקווה סבירוב טלל לטיול ביערות

תוכן: תכנית לישראל, בשימוש ההתאחדות והמסעות לפעילות הרכיבה. מנהל המסעות גורמים טכניים החלו באיגוד חובבני לפיתוח טכני רכיבה ביערות ובשטחים פתוחים. רכישת מידע ודיון הקמת לישראל הנה פיתוח תוכנית לשבילי אומנים ביערות.

מטרת התוכנית היא ביטול הרכיבה ביערות ובשטחים פתוחים כחלק מהרכיבה הפנימי בישראל, כאשר הקק"ל תתמך לישראל צריכה לפתח את התשתית התשתית לרכיבה, לרכיבה ולרכיבה תודעית מפעילות רכיבה.

מטפסות עברת חוכה שביצנו צביקה מלך דר טון חוס ואחריו סאק, הם חלל שיתופית התנסות של הרכיבה מניות על הסוכה היא קטנה כמעט כמו רכיבה על אומנים.

התוכנית העיקרית של עבודת הנושא היא: לפתח תוכנית וזו ביערות הנושא שיתוף של תודעת לרכיבה בעיר ובמקומי היציאה והסיום של הרכיבה, הכנת מופי וסילוט מתאימים לצורך קבלת מידע על יחיד מרחבית.

ניתן למנף ידי הגדרתו בו תוכן של נקודות העניין

7. תועלות נלוות לשילוב רכיבה על סוסים ביער

סימון שבילים לרכיבה ירחיב את הטיולים הלא מודרכים. הרוכב הבודד ידע מה מצפה לו. מובילי קבוצות רכיבה יוכלו להשתמש בשביל גם ללא הכנה מוקדמת.

מיפוי שבילים ירחיב את נפח הטיולים ויאפשר פתיחת אזורים לא מטויילים לרוכבים האתגרים אשר מעדיפים לרכב לפי מפות.

מוקדי יציאה משולבים בתשתיות קליטת קהל קיימות יגבירו עניין בתחום הרכיבה בקרב הקהל הרחב ויספקו הזדמנויות חדשות לשוק הרכיבה.

ישובים בשכנות לנתיבי רכיבה יוכלו להציע שרותים חדשים לרוכבים.

שבילי תוכן דוגמת שבילים היסטוריים, בוטניים ונופיים יוכלו לשמש גם תיירות יעודית.

עידוד והסדרת הרכיבה ביערות יש בו לתרום ישירות לפעילות קק"ל בתחומים הבאים:

- חשיפת היער בפני פלח אוכלוסיה חדש
- כניסת פלח שוק חדש של רוכבים ליער
- הרחבת קבוצת שומרי היער והשטחים הפתוחים
- מתן מענה לפלח שוק תיירותי עולמי של רוכבים
- תשתית ליצירת מסלולי תוכן וקישור בין אתרים תיירותיים
- פתיחת אזורים לא מטויילים בפני רוכבים

עידוד הרכיבה יכול ליצור תועלות נלוות גם בקרב בעלי סוסים:

- פיתוח עסקים ושרותים נלווים
- הרחבת שוק החוות העוסק ברכיבה ביערות
- הכרה בחוות כפעילות בחיק הטבע וכאטרקציה תיירותית

8. תכנון מסלול טיול לרכיבת סוסים בהרי נפתלי – הדגמה

8.1 מיקום תכנון מסלול טיול הרכיבה

אזור התכנון לדוגמא נקבע ע"י מזמיני העבודה ובתאום עם מרחב צפון, אשר בקשו לבחון הסדרת מסלול רכיבת באזור הרי נפתלי.

הרקע התכנוני לבחינת מסלול הרכיבה המוצע נשען על:

- תכנית "יער נפתלי – תכנית טיילות / סיירות חניונים מצפורים ואתרים ייחודיים" שנערכה ע"י מר דוד מלכא ואדר' חנה יפה, מקק"ל מרחב צפון.
- תכנית מתאר רכס הרי נפתלי – ג/9286, בתכנון אדר' גדי רובינשטיין.
- מפות שליטה

8.2 עקרונות התכנון

בהתייחס לתכניות קק"ל ולסיור בשטח נקבעו עקרונות תכנון מסלול טיול הרכיבה:

- מסלול הרכיבה נשען על דרכי עפר קיימים או מתוכננים העוברים בתחום יערות קק"ל – יער טבעי לשימור או יער נטע אדם. רוחב דרכי העפר נע בין 4-6 מ'.
- ניצול תשתיות קיימות – השענות על דרכי עפר/ חניונים/ מצפורים קיימות או מתוכננות במסגרת עבודות פיתוח שנערכות ע"י קק"ל.
- תוואי המסלול המוצע הינו צפון-דרום (או הפוך) הנשען על דרך הנוף המרכזית ולו שני מוקדי יציאה/כניסה הנמצאים בנגישות לכביש 886. ניתן ליצר מסלול מעגלי אולם הוא כרוך בפריצת דרך אורך נוספת המקבילה לדרך הנוף באזור הצפוני הסלול באספלט. (לסוסים יש מגבלה פיזית ברכיבה על דרך מאוספלט). אורך מכסימלי של המסלול 24 ק"מ
- המיקום המוצע לחניוני רוכבים עבור פריקה או טעינה של הסוסים, עגלות הסוסים הינו בסמיכות לחניונים קיימים או מתוכננים עפ"י תכניות קק"ל ובנגישות לכביש 886.
- התוואי מסלול רכיבה שיש בו מינימום של מכשולים פיזיים המקשים על סוסים כגון גדרות, מכשולי מנע בקר, מגע עם כלי רכב מוטוריים. המכשול העיקרי שנמצא בשטח הינו – מעברי מנע בקר. מוצע לטפל בנושא עפ"י ההצעות שפותחו בחוברת הדו"ח.
- התוואי מסלול רכיבה המאפשר טיול ב מגוון אפשרויות:
 - זמן רכיבה – משעתיים עד טיול יומי
 - דרגת קושי לרכיבה – למתחילים ולבעלי ניסיון
 - חווית רכיבה מבחינת תצפיות לנוף והיחשפות למגוון אתרים ייחודיים לאזור.
 - חניוני מנוחה בהתייחס לסיבולת הרכיבה של הרוכב והסוס.

8.3 תאור תוואי המסלול המוצע

תאור התוואי מוצג בשני מסמכים:

- טבלת תאור המסלול עפ"י תחנות בעלות עניין המציג את נתוני השטח, והפעילויות הנדרשות להכשרת השטח לרכיבת סוסים כמפורט בהמשך.
- סימון התוואי עפ"י התחנות ע"ג מפת הטיילות של קק"ל.
- הפעילויות הנדרשות מתייחסות לשני סוגי נושאים:
 - שילוט – הנחיות והכוונה לרוכב – ראה פירוט בטבלה
 - פעילויות פיתוח להסדרת תנאים לרוכב ולסוס כגון: חניוני סוסים, מתקני קשירה לסוס, רמפות לטעינה ופריקת סוסים ומתקנים לאפשר לסוס לעבור כגון: שערים ומנע בקר.

חב	קו	אורך	רום	מצב קיים	תאור תואי מנקודה קודמת	יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286	פעולה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות			
	783	251650	545	כניסה לכיוון מזרח לדרך עפר, מכביש מס' 886 בין ק"מ 66 ו-67	ירידה מכביש ראשי	דרך עפר ברוחב משתנה עם קו בניו 20 מטר	תמרוך כניסה משולב אתרי פיקניק והכוונה רכיבה	שילוט הנחיות		
	783	251850	540	איזור חורש טבעי מיועד לחניון	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון לאורכה, חורש טבעי משני צדי הדרך	יער טבעי לשימור	שילוב אמצעי יציאה לרכיבה בחניון הכניסה המוצע למכלול יער הר נפתלי	חניה לקרונות הובלה רמפה לפריקת משאית	שילוט המסלול יחודיות	לתאור והנחיות
	784	252100	525	צומת עם דרך עפר לשטחים המובילה ולשמורת הטבע. צמחיה ממזרח הצטרפות ישראל	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון לאורכה, חורש טבעי משני צדי הדרך	יער טבעי לשימור	שילוט הכוונה צפון דרום	שילוט הסבר לצמחיה יחודית		

פרוט ב בחבורת הנחיות				יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286	תאור תואי מנקודה קודמת	מצב קיים	רום	קו אורך	חב				
הכוונה	בחניה - רכב לשביל המצוק	במצפור הפרדה חניית לעצירת סוסים	שלט לשביל להולכי רגל בלבד	שילוט הכוונה צפון דרום	יער טבעי לשימור	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון תלול לאורכה. הנוף החולה לעמק משמנה עם כוון הרכיבה, חורש טבעי משני צדי הדרך	מפגש עם שביל הולכי רגל העולה המאפשר רגלי סיוור מעגלי רגלי באורך של כ- 800 מ' ואפשרות לתצפית מזרח מדרך הנוף	505	252199	785			
		שילוט הכוונה לחניה ומצפור בהמשך	שלט לשביל להולכי רגל בלבד	שילוט הכוונה צפון דרום	יער טבעי לשימור	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון תלול לאורכה. הנוף החולה לעמק משמנה עם כוון הרכיבה, חורש טבעי משני צדי הדרך	מפגש עם שביל הולכי רגל העולה המאפשר רגלי סיוור מעגלי רגלי באורך של כ- 800 מ'	490	252350	785			
	אל מסלולי טיול	כניסה למסלולי מעגלי באורך של כ- 2 ק"מ	שלט לשביל להולכי רגל בלבד	שילוט הכוונה צפון דרום	יער טבעי לשימור	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון תלול לאורכה. הנוף החולה לעמק משמנה עם כוון הרכיבה, חורש טבעי משני צדי הדרך	צומת עם דרך עפר המובילה לחירבת נזר	340	252400	787			

חב	קו אורך	רום	מצב קיים	תאור תואי מנקודה קודמת	יעוד קרקע מורדות רכס הר נפתלי ג-9286	פעולה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות
787	252400	310	צומת עם דרך עפר- צומת ממערב לצומת צמחיה יחודית	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון תלול לאורכה. הנוף לעמק משמנה עם כוון הרכיבה, חורש טבעי משני צדי הדרך	שילוט כניסה למסלול מעגלי באורך של כ-2 ק"מ	שילוט הכוונה למסלול מזרחי באורך ק"מ
788	252270	340	מפגש עם דרך עפר	עליה לאורך אזור יחודי וארנים ממזרח לדרך. בצומת אפשרות לפנות מזרחה ולהתחבר עם נקודה 23.	שילוט הכוונה צפון דרום	שילוט הכוונה צפון דרום
788	252240	390	כניסה לתחום שיפוט קרית שמונה	יער אורנים משני צדי הדרך. רוחב הדרך 5-6 מ'. ממערב לדרך מצוק יחודי המשמש לטיפוס.	ציון אזור יחודי ציון מצוק לטיפוס	ציון התראה כ- 200 מ לקראת חניון למוצק, יציאה מהפיתול הראשון למרחק כ- 80 מ

פועלה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות				יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286	תאור תואי מנקודה קודמת	מצב קיים	רום	קו אורך	חב				
אמצעי הפרדה בין החניון המוצע למעבר סוסים	אין	שלט מעבר לסוסים בשביל המצוק	הסדרת תצפית מעל גבי סוס וקולדסאק חזרה לנתיב		מעלה תלול. ביער אורנים קו הרכבל נראה מהדרך. לאורך הדרך מוצע חניון ע"י המרחב.	קרכת בשולי יער במרום מצוק	405	252300	788				
		ציון סרפנטינה עם תמרוך שימוש משותף עם אופניים ומכוניות של	התראה כ- 200 מ' לקראת חניון מוצע ותחנת אמצע של הרכבל		מעלה תלול עם סרפנטינה. דרך משותפת אופניים.	מעבר מתחת לרכבל	430	252220	788				
שילוט מכרה	אין	שלט מעבר לסוסים בנתיב המזרחי	שילוט הכוונה לנתיב מערבי		יער מחטני הנטוע מעל מצוק יחודי והמחולק על ידי קווי הפוחים ויסטות מזרחה, דרך מכרה ברזל ממערב לתואי	מפגש עם דרך עפר, ממערב לצומת פריחה יחודית	480	252230	789				
		תמרוך שימוש משותף עם הולכי רגל	שילוט הכוונה לפניית פרסה		מאזור פריחה יחודית, דרך יער דליל בשיפוע בינוני עד תלול	מפגש עם דרך עפר המיועדת לשביל הולכי רגל	490	251980	789				

תאור תואי מנקודה קודמת				מפגש קיים	רום	קו אורך	חב				
יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286				פועלה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות							
			שילוט הכוונה לנתיב מערבי		המשך שביל משותף עם הולכי רגל ביער מחטני	מפגש עם דרך עפר המיועדת להמשך שביל הולכי רגל	520	252160	789		
			שילוט הכוונה צפונה		המשך שביל משותף עם הולכי רגל	מפגש עם דרך עפר	550	251980	790		
			שילוט הכוונה צפונה		המשך שביל משותף עם הולכי רגל ביער מחטני דליל, תצפית תוך כדי רכיבה לכיוון מזרח, כניסה למצוקי מרגליות	מפגש עם דרך עפר המיועדת להמשך שביל הולכי רגל. כ-200 מ' מחוץ לתחום שיפוט קרית שמונה, תצפית בסמוך למוצעת ע"י המרחב ובתחומי ארכיאולוגי.	555	251920	790		
	ניתן לשקול חיבור לדרך הבטחון הממחברת בין מרגליות למנרה.	שילוט הכוונה למסלול מעגלי דרך המסלול הצפון מזרחי	שילוט הכוונה לכביש 9977 וצומת הונון, ציון המרחק 850 מ'	אדם יער נטע קיים	מצוקי מרגליות בשיפוע צד גדול ובשיפוע אורכי קטן. בתי מרגליות נראים מהדרך. והמטעים במרחק כ-250 מ'.	מפגש עם דרך עפר	570	251700	791		

פועלה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות				יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286	תאור תואי מנקודה קודמת	מצב קיים	רום	קו אורך	חב				
			שילוט הכוונה צפון דרום		ירידה בסרפנטינה תלולה ביע מחטני.	מפגש עם דרך עפר ללא מוצא.	530	251800	791				
			שילוט הכוונה לפניית פרסה		ירידה עם שיפוע צד גדול.	מפגש עם דרך עפר ללא מוצא.	510	251830	790				
			שילוט הכוונה לנתיב מזרחי		ירידה בסרפנטינה, יער משני צדי הדרך.	בתחומי ארכיאולוגי.	455	252000	790				
			שילוט הכוונה מזרח מערב		מעבר דרך יער ואתר ארכיאולוגי.	כ- 120 מ' אחר כניסה לתחום שיפוט קרית שמונה	420	252160	790				
		ניתן לכוון אל מסלולי טיול בעמק החולה	ניתן להגדיר כמקום מפגש עם מסלולי חווה מוצעת		רכיבה מתונה יחסית לאורך שביל ישראל. ממזרח אזור יחודי. ממערב צומח טבעי ובהמשך יער אורנים.	על שביל ישראל בתוך יער.	280	252440	788				

תאור תואי מנקודה קודמת				מפגש קיים	רום	קו אורך	חב				
יעוד קרקע מורדות רכס הר פפולה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות				נפתלי ג-9286							
			שילוט הכוונה צפון דרום		רכיבה לאורך יער ממזרח לדרך, מעבר מתחת לתואי הרכבל. בצומת אפשרות לפנות מערבה ולהתחבר עם נקודה 8.	280	252450	788			
			שילוט הכוונה צפון דרום לשני התוואים		רכיבה בעליה וירידה לסירוגין. הקטע הדרומי בתוך יער עם צמחיה יחודית. בהמשך למרגלות מצוק ממערב.	305	252510	789			
השתלבות בתכנית הביקור של הפארק הגאולוגי	מתקני קשירה	אזור מנוחה	שילוט הכוונה צפון דרום לשני התוואים		מפגש עם הדרך העולה מהפארק הגאולוגי וקרית שמונה, בקרבת חניון טבעי למרגלות מצוק עם נתיב מערבי אקליפטוס. עוקף הממשך לנקודה 24.	280	252580	789			
		תמרוך שימוש משותף עם הולכי רגל	שילוט הכוונה לנתיב מזרחי		עליה מתונה ורכיבה על קו גובה בהמשך. אפשרות לתצפית מזרחה.	325	252550	790			

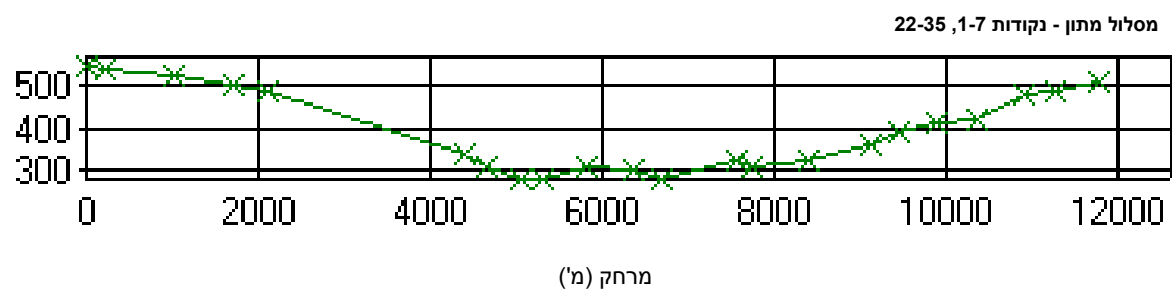
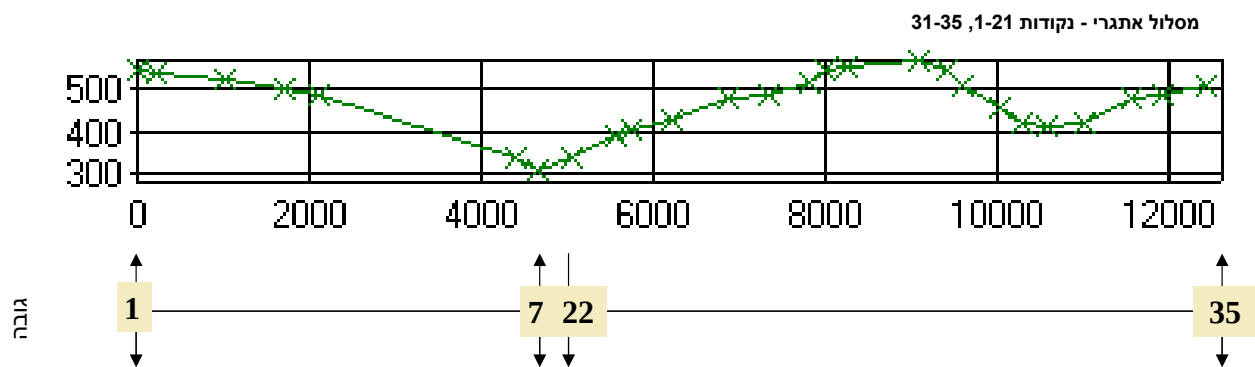

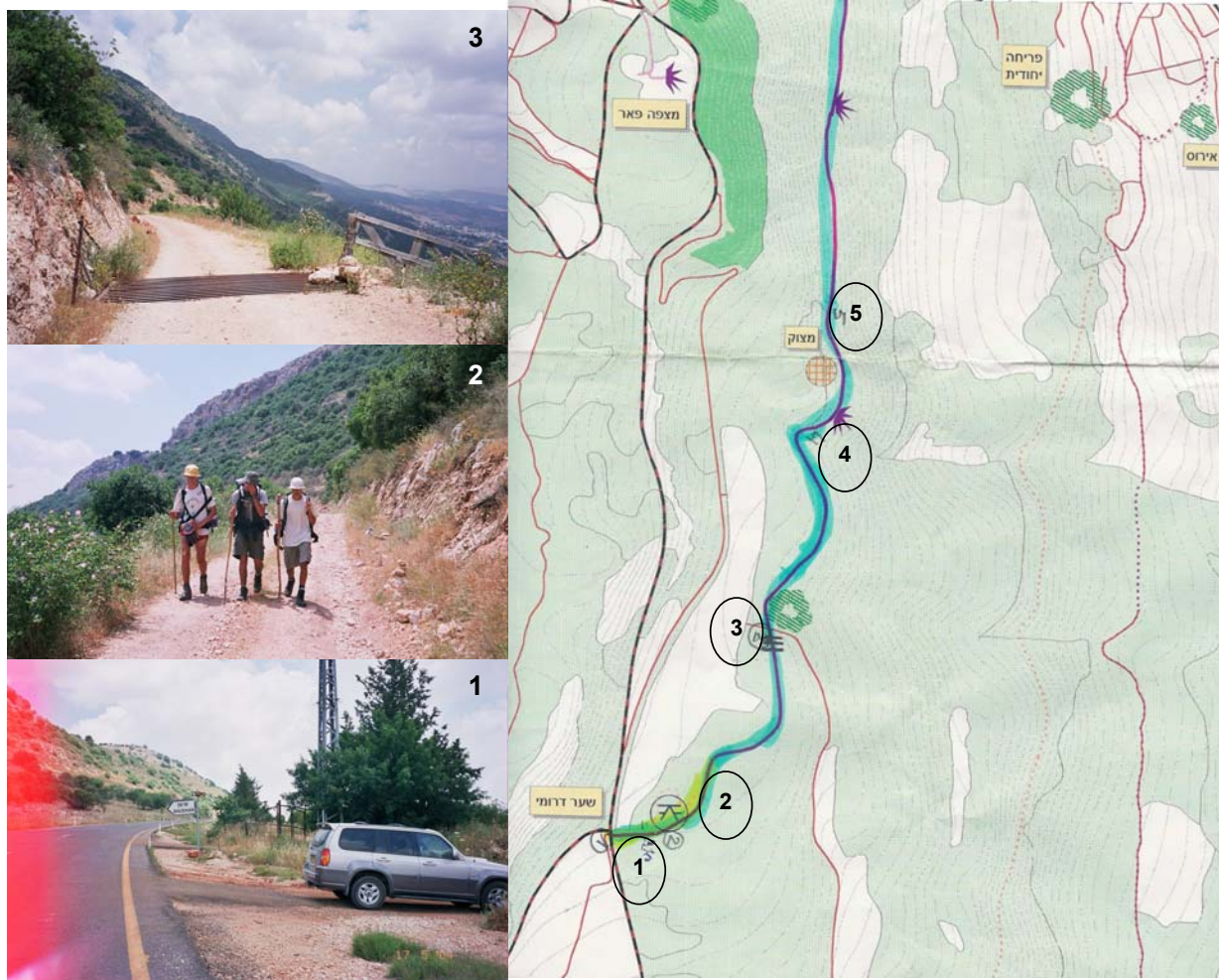
תאור תואי מנקודה קודמת				מזב קיים	רום	קו אורך	חב				
יעוד קרקע מורדות רכס הר פפולה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות				מורד ביער אורנים.	אתר בתחומי ארכיאולוגי.	310	252580	790			
	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	השתלבות בתכנית הביקור של בית הבד									
	שילוט הכוונה לנתיב מערבי ב-T השני	הסדרת מעבר במתחם עין עקר		רכיבה במדרון מתון ביער, מעבר באתר ארכיאולוגי.	אתר בקרבת ארכיאולוגי.	325	252510	790			
	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	תמרוך שימוש משותף עם הולכי רגל		עליה ורכיבה על קו גובה.	מפגש עם שביל הולכי רגל מכיוון בית הבד.	360	252260	790			
	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	תמרוך שימוש משותף עם הולכי רגל		סרפנטינה משולבת עם שביל הולכי רגל.		395	252260	790			
	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	שילוט הכוונה לכביש למסלול האתגרי העליון	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	עליה ביער מחטני.		415	252190	790			
	שילוט הכוונה צפון דרום	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	שילוט הכוונה לנתיב צפוני	נחל חציית שני ערוצים אחריו יציאה מתחום שיפוט קרית שמונה.	מפגש עם אפיק נחל מרגליות. כ- 200 מ' אחרי יציאה מתחום שיפוט קרית שמונה.	420	252060	791			

פועלה נדרשת- פרוט ב בחוברת הנחיות				יעוד קרקע מורדות רכס הרי נפתלי ג-9286	תאור תואי מנקודה קודמת	מצב קיים	רום	קו אורך	חב				
		שילוט מעבר לסוסים בנתיב המערבי	אין	שילוט הכוונה צפון דרום		כניסה לתחום שיפוט עליה לאורך אזור קרית שמונה. מפגש אלונים על קו רכס של שלוחה.	480	252180	791				
לתאור והנחיות	שילוט המסלול יחודיות	א/א מתקני קשירה	חניה לקרונות הובלה רמפה לפריקת משאית	שילוב אמצעי יציאה לרכיבה למכלול הר נפתלי	נטע אדם יער קיים	דרך עפר סלולה ברוחב של 4-6 מטר עם תעלת צד ומידרון לאורכה, מחטנימשיני הדרך.	490	252310	791				
		שילוט הנחיות והכוונה	תמרוך כניסה משולב אתרי פיקניק	תאום ירידה מכביש ראשי		כניסה לכיוון דרום לדרך עפר, מכביש ירידה מכביש ראשי.	510	252330	792				
						כניסה מכביש 40 משותף עם החניה לבאי הרכבל							

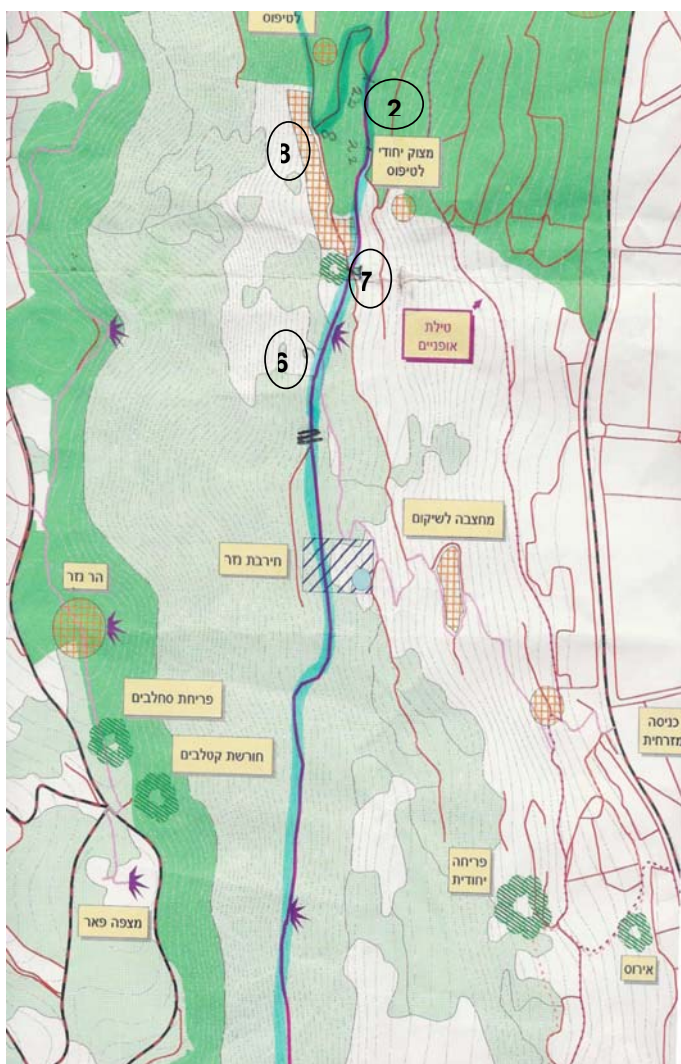

איור מס' 24. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 1

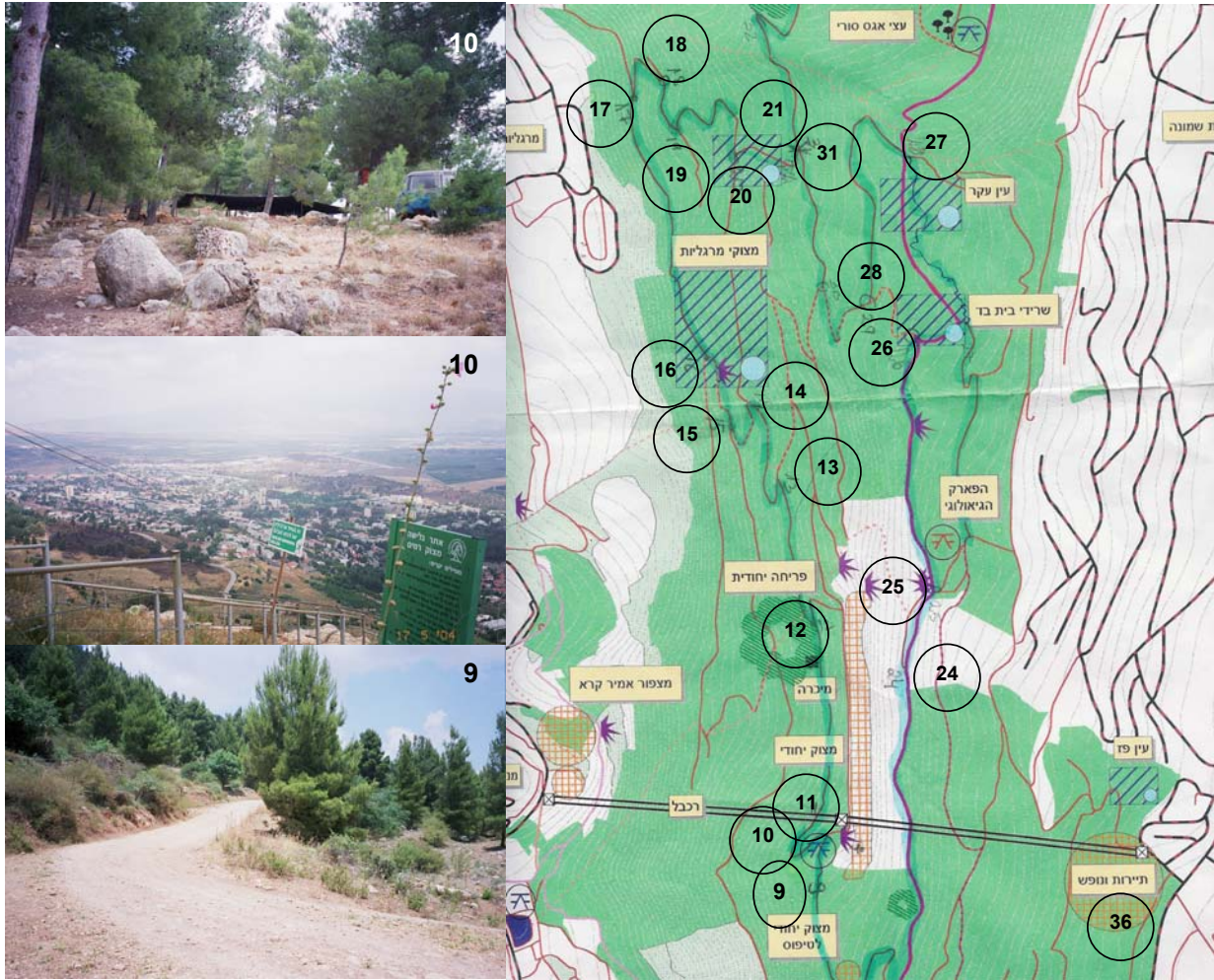

איור מס' 25. מסלולי רכיבה הרי
נפתלי על רקע מפת טיילות /
סיירות 2

63

איור מס' 26. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 3

איור מס' 27. מסלולי רכיבה הרי נפתלי על רקע מפת טיילות / סיירות 4

תמונות מהתואי

נקודה במפה	תאור כללי- שם תמונה
1	כניסה מכביש 886
2	צועדים בשביל ישראל
3	מנע בקר עם מחסום עץ
9	מראה לפני מפגש עם רכבל
10	מראה קרית שמונה ממצוק רמים
10	אזור מומלץ לחניית סוסים
18	דרך חסומה בצומח, דרוש גיזום
19	דרך מכוסה בצומח ללא הפרעה לרכיבה
22	אזור הירידה המומלץ לכוון חוות הסוסים בקרית שמונה
30	נביעה משולי הדרך, מיקום אפשרי לשקת
35	כניסה מכביש 9977
36	חוות הסוסים בקרית שמונה

9. מקורות

\big south fork NP Horse Trails.htm

British Standard 5709:2001 Gaps, gates and stiles - Specification, June 2001, ISBN 0580 33287 X <http://www.ride-uk.org.uk/standard/signqa.htm>

Byway and Bridleway, 1998/8, published by the Byways and Bridleways Trust. Countryside and Rights of Way Act 2000, UK.

2000 The British Horse Society, Byways and Bridleways Trust

Adirondack Forest Preserve Planning Newsletter, An Update on the Unit Management Planning Initiative from the New York State Department of Environmental Conservation, Issue 2, January 2001

Aldrich Pond Wild Forest - Oswegatchie Easement Lands Unit Management Plan, NYS Department of Environmental Conservation, September 1994.

Camp Santanoni Historic Area Unit Management Plan, August 2000

Catskill Park State Land Master Plan (Draft Revision), New York State Department of Environmental Conservation, August 2003.

Draft Revision, Catskill Park State Land Master Plan, August, 2003 35

Forest's Notes, Horse riding in State forest Hilary Pope –Attwood & Sharon Slater –Ballarat, June 1999

HELDERBERGS UNIT MANAGEMENT PLAN (CONSISTING OF THREE STATE FORESTS AND THREE WILDLIFE MANAGEMENT AREAS IN WESTERN AND SOUTHEASTERN ALBANY COUNTY)

Horse Keeping: A Guide to Land Management for Clean Water (Adapted), Council of Bay Resource Conservation Districts, Petaluma, CA. By Gene Surber and Sandy Gagnon, Montana State University Extension, Bozeman, MT.

<http://freespace.virgin.net/woking.history/rockinghorse/What%20we%20do.htm> - Riding for the disabled in the Working area

<http://horseriding.chiangmaiinfo.com/experience/> - Chiang Mai Horse Riding

<http://ilappaloosa.tripod.com/Articles/TRAIL.htm>

<http://portal.mot.gov.il/misrad.asp?IfSubmit=1&MeydaDrop=10>

<http://www.americantrails.org/>

<http://www.defra.gov.uk/rural/horses/> - Horses - Gateway to equine issues in Government

<http://www.elcr.org/>

<http://www.forestry.gov.uk/>

<http://www.geocities.com/RainForest/Canopy/2413/bigfoot.html> - Big Foot Riders 1998 WPPD Ride Schedule & Directions

<http://www.goadventureriding.com/> - Adventure Rides Inc., Colorado

<http://www.horsebackridingchile.cl/> - Cascada Expeditions

<http://www.horse-riding-ireland.com/connemara-trails.htm>

<http://www.horsetravelbooks.com/Welcome.htm>

<http://www.ief.org.il/ief/>

<http://www.intra.org.il/hebrew.html>

<http://www.molalla.net/~amylynn/outdoors/joegraham.html>

<http://www.nps.gov/biso/horse.htm> Updated

<http://www.nzto.com/new-zealand/horse-treks.html>
<http://www.okavangohorse.com/safaris.html>
<http://www.oregonequestriantrails.org/Letsride/welcome.html>
<http://www.paardrijvakantie.pestar.com.pl/britain/rijprogramma.html>
<http://www.petnet.co.il/exhibits/horses/list.asp>
<http://www.ride-uk.org.uk/info.htm>
<http://www.riding-for-disabled.org.uk/home.htm> - Welcome to the Riding for the Disabled Association incorporating carriage driving
<http://www.saddle-fitting.com/source/>
<http://www.soos.co.il/>
<http://www.susim.co.il>
<http://www.thelongridersguild.com/>
<http://www.tourism-law.co.il/horses.htm>
<http://www.wrc.govt.nz/communications/event.cfm> - Wellington Regional Council - Corporate Communications
New Jersey State Park and Forest Regulations.
New York State Priority Plan for the implementation of the Forest Land Enhancement Program, Prepared by the New York State Forester and NY state forest stewardship Coordinating Committee, February 26,2003, Version 3.0 (Draft).
North York Moors National Park Authority message for horse riders.htm
Versailles State Park Horse Trail Map, 4/17/01.

נספח 1. סקר חוות

חבל ארץ	שם החווה פנסיון	ישוב	ענף רכיבה	יציאה	לטיולים
גוש דן	חוות המגדל סוסים בכפר חוות נחשונים חוות הסתו מרכז ספורט הרכיבה חוות יגור (בקריית שאול) חוות אביב חוות רכיבה גנות	ראש העין כפר סירקין נחשונים גבעת כח רמת גן תל אביב ראשון לציון גנות	אולימפי טיפולית אולימפי מערבי אולימפי אולימפי אולימפי	1 1 1	1
גליל עליון	חוות אצטרובל חוות בר יער בי"ס לרכיבה מלכיה עמיעד מועדון רוכבי ורד הגליל מועדון רכיבה כפר גלעדי חוות רכיבה קדרים חוות הרים חוות רמות נפתלי חוות קליל חוות פאולי מונפורטוויטו	מצפה עמוקה מצפה עמוקה מלכיה עמיעד ורד הגליל כפר גלעדי קדרים נטועה רמות נפתלי כפר סאלד שאר ישוב פארק גורן	מערבי קפיצות מערבי מערבי 1 1 1 1	1 1 1 1	1
גליל תחתון	מרכז לטיולי רכיבה וכרכרות חוות אלונים מועדון רכיבה מצפה אביב מועדון רוכבי עין דור חוה על ההר חוות הסלעים הרן חוות הרדוף אורוות גבת הסוסים של חנה רנצ'ו מניס מועדון רכיבה כדורי חוות האיריס מועדון רוכבי יפעת מבצר האבירים חוות רכיבה שרונה	קריית טבעון אלונים מצפה אביב עין דור מצפה שכניה מצפה צורית כפר קיש הרדוף גבת ציפורי ציפורי כדורי ברק יפעת תמרה שרונה	מערבי טיפולית אולימפי מערבי אולימפי אולימפי מערבי מערבי עממי אולימפי אולימפי מערבי מערבי טיפולית מערבי	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1	1
הכרמל וחופו	החווה של גיזמו חינוך משלים - אורווה חוות מכורה חוות הפסגה אורוות החותרים אורוות מעין צבי חוות הרוכבים	גבע כרמל מעגן מיכאל כרם מהר"ל עופר החותרים זכרון יעקב בית אורן	מערבי אולימפי מערבי אולימפי מערבי מערבי טיפולית מערבי	1 1 1 1 1 1 1 1	1
המפרץ	חוות כברי חוות אושה אורוות כפר המכבי הטבע החי אורוות לוחמי הגיטאות אורוות יסעור עין המפרץ חוות רכיבה רגבה מועדון רכיבה כפר ביאליק חוות סוף הדרך	כברי אושה כפר מכבי נהריה לוחמי הגיטאות יסעור עין המפרץ רגבה כפר ביאליק כפר ביאליק	מערבי מערבי טיפולית אולימפי קפיצות אולימפי אולימפי אולימפי מערבי	1 1 1 1 1 1 1 1	1

		קפיצות מערבי מערבי אולימפי	קרית ביאליק קרית אתא רמת יוחנן יגור	מועדון רכיבה קרית ביאליק רילקסוס אורוות רמת יוחנן מרכז רכיבה יגור	
1		מערבי	כפר יהושע מרחביה	חוות קופל מרחביה	העמקים
		טיפולית אולימפי אולימפי מערבי אולימפי אולימפי	מרחביה כפר יחקאל נהלל נהלל בית אלפא משמר העמק היוגב	שדרות שבעמק מועדון רכיבה כפר יחקאל אורוות נהלל היפודרום מרכז הרכיבה אורוות חפצי - אלפא אורוות משמר העמק היוגב	
		אולימפי אולימפי קפיצות	היוגב עין חרוד איחוד גבע גניגר	איילת עופרים אורוות עין חרוד אורוות גבע פרשי גניגר	
1			מעלה גלבוע נווה אור	חוות גלבוע אורוות נווה אור	
1		אולימפי	בית שאן ניר דוד	חוות ברוש מרכז רכיבה ניר דוד	
1		טיפולית מערבי	דבורה ברק מולדת	ניר העמק חוות ברק חוות לשם	
1			מצפה רמון רביבים	חוות האלפקות אורוות רביבים	הר הנגב
1		אולימפי	עומרים גבעת שלם קדומים	בר במדבר חצר סוסה	יהודה ושומרון
		עממי/מערבי	צור הדסה נווה אילן	חוות הרי יהודה נווה אילן (המלך דוד)	הרי יהודה וירושלים
1		אולימפי אולימפי	בית שמש ירושלים ירושלים	חוות אמיגוס חוות אמיר יהודה עלפי	
1			מוצא עלית	בי"ס לרכיבה מערבית וטיפולית	
1		מערבי/טיפולי	חיבת ציון עין החורש	חוות קום עין החורש	השומרון המערבי
		מערבי/טיפולי מערבי נעיצת רומח אולימפי	שדה יעקב תלמי אלעזר גבעת חיים איחוד גן שמואל	חוות אדם וחווה תלמי אלעזר סברה ערבינס חוות רכיבה גן שמואל	
1		קפיצות	אייל שדי חמד חורשים	חוות אייל ויה מאריס חוות איצטרובל	השרון
1		מערבי טיפולית אולימפי מערבי אולימפי	רמת השרון גליל ים כפר מע"ש עדנים	אורוות הכפר הירוק חוות גליל ים חוות הדרור עדנים	
1		קפיצות מערבי אולימפי אולימפי	שדה ורבורג יקום בית יצחק רשפון אודים אודים	חוות אסף מועדון רכיבה יקום חוות אביטל חוות לירון וג'וקי קלאב ג'ונבל סוסי ספורט סוס	
			חבצלת השרון עין ורד	החווה חוות דוד	
1		נעיצת רומח	עין ורד	חוות פריאל	
1		מערבי	עולש	חוות עולש	
1			חניאל נתניה	חוות חניאל אינדורנס - אצל חיים גלס	
		סיבולת			

		אולימפי	אבן יהודה ניר אליהו תל מונד	ד.ב.ש גידול סוסים ניר אליהו המרכז לרכיבה טיפולית INTRA
1		טיפולית טיפולית מערבי	הדסה נעורים בני ציון ינוב	חוות רכיבה בני ציון חוות אביב חוות רעננה
1	1		רעננה מכמורת	מכמורת
1	1		מכמורת	חוות הקקטוס - החווה של אליק
1		דרסג/קפיצות	בית חנניה	אורוות קיסר
1		אולימפי	קיסריה	מרכז הרכיבה דני הי
		עממי	עין גדי קליה	אורוות עין גדי אורוות קליה
	1			
	1	אולימפי	מצפה מצפה לבנים	החווה של דנה מצפה חוקוק
1	1	טיפולית קפיצות מערבי	בית זרע חוקוק	מועדון בית זרע חוות עמוד
1		אולימפי אולימפי קפיצות	אשקלון כפר סילבר פלמחים	חווה עירונית אשקלון מועדון רכיבה כפר סילבר פלמחים
1				
	1	טיפולית מערבי	פרדס חנה גבעת עדה בנימינה	חוות השחף הפי טרפי חוות אורן
	1	מערבי קפיצות אולימפי	בת שלמה יקנעם יקנעם	חוות הסוסים של דובי חוות האלה חוות עמק זוהר
1		קפיצות	אורים בארי רעים תאשור ניר עוז צאלים	חוות אורים חוות בארי אורוות רעים יערה ניר עוז צאלים
	1	טיפולית	גרופית	חוות רכיבה גרופית
	1	מערבי/טיפולי	פארן	שדמות פארן
		מערבי	קטורה	חוות רכיבה קטורה
		מערבי	צופר	חוות צופר
	1	עממי	יוטבתה	אורוות יוטבתה
		אולימפי	אליעד	חוות אליעד
	1		אלוני הבשן	מרכז הרכיבה גיל גולן
	1	טיפולית	מעלה גמלא	מועדון רכיבה מעלה גמלא
	1	מערבי	רמות	חוות רמות
1	1	מערבי	מבוא חמה	מבוא חמה
	1		בני יהודה	חוות עמק הבוקרים
	1		מרום גולן	חוות מרום גולן
	1		אורטל	חוות אורטל
1	1		אורטל	רוכבים גולן
		מערבי	בן שמן	אורוות בן שמן
	1	מערבי	בית נחמיה	פארק הסוסים
		אולימפי/טיפולי	נען	נען
	1	מערבי	כפר שמואל	מרכז רכיבה כפר שמואל
	1		כפר בן נון	אורוות דייב טרופ
	1		כפר בן נון	מרכבות לטרון
	1		בית עזרא	חוות איתן
1		אולימפי	נצר סירני	חוות נועם
1	1	כל הענפים	בית ניר	אורוות בית ניר
		מערבי	בית גוברין	אורוות בית גוברין
	1	קפיצות	שדה משה בצרון	חוות הרועים חוות בצרון

		מערבי/טיפולי	באר טוביה	חוות דפנה
		מערבי	באר טוביה	חוות באר טוביה
		קפיצות	כפר ורבורג	חוות צח
1	1		קדרון	חוות רועי לשם
			כפר הנגיד	חוות יהלום
		מערבי	בית חנן	אורוות בית חנן
1	1		בית עובד	חוות רותם
		אולימפי	כנות	מועדון רכיבה כנות
1		עממי	כפר אביב	מועדון רכיבה כפר אביב
		מערבי	תלמי מנשה	מועדון רכיבה אברבוך
		דרסז'	ליד צריפין	מועדון רכיבה תלמי מנשה
43	50			

נספח 2. ריכוז הנחיות לתכנון ותפעול נתיבי רכיבה

1. יש להמנע מהתוויית שביל רכיבה בגדות נחלים. שביל על כתף הגדה אפשרי, וכן בתוך שטח יבש באפיק הנחל. יש להסדיר חציית אפיק הנחל והגדה, תוך שימוש בנתיבי חציה קיימים במידת האפשר.
2. אסור לאפשר לסוס את הליחוח של העשב הרענן לאורך נתיבי רכיבה.
3. סוסים נוהגים להתחכך בעצים לצורך גירוד. הם נוהגים בעת שהם קשורים לרקוע ברגליים קדמיות בתנועת חפירה. כמו כן, הם נוהגים לכרסם עלים, קליפות עצים וענפים ירוקים. לכן, אין לקשור סוס ישירות לעץ.
4. ההערכה היא כי הפצת זרעי בר ותרבות אינה מהווה בעיה בישראל. מומלץ כי יעשה מעקב בנושא על שביל מסויים.
5. בכניסה לנתיב רכיבה תוגדר צורת הרכיבה בשביל – רוחב השביל מאפשר רכיבה על סוס בודד או שני סוסים.
6. רק לאחר בחינה של התשתיות הקיימות, יש לשקול הרחבתן כפתרון לצורך נתיבי רכיבה.
7. דרכים ראשיות לא תשמשנה לרכיבת סוסים, למעט לצרכי חציה וקישור בין דרכי יער.
8. דרכי יער מתאימות להסדרת רכיבה על סוסים. יש להסדיר את נושא המפגש עם משתמשים אחרים.
9. דרכי אש יכולות לשמש לרכיבה על סוסים, אולם בעיקר לרוכבים מקצועיים. לא רצוי לבסס מסלולים מוסדרים על דרכים אלה. בעת תכנון חצייתן, יש להקפיד להמנע ממשטחי סלע חלקים.
10. שבילים אשר פותחו לתנועת מטיילים, לא יישמשו לרכיבה על סוסים. כדי להמנע משימוש אקראי ולא מוסדר, גובה הגיזום יהיה לא יותר מאשר 2 מ' ורוחב השביל יהיה פחות מ- 1 מ'.
11. שבילים רחבים, שרוחבם מעל 1.5 מ', הופכים ממילא למסלולים בשימוש משותף להולכי רגל, אופניים, עגלות וכיו"ב. הדרך למניעת כניסת סוסים היא היצרות בכניסה ושילוט.
12. מסלולי רכיבה בקרבת חניונים יתוכננו לעבור בשוליהם, במרחק של 20 מ' לפחות מהמתקן הקיצוני, כאשר החניון מפריד בין כלי הרכב למסלול. אם וכאשר יוחלט כי חניון או פינת מרגוע יישמשו אזור מנוחה לרוכבים, מיקום קשירת הסוסים יהיה סמוך למסלול הרכיבה, ומנותק מהחניה והמתקנים של החניון.
13. פיתוח מקור מים לשימוש סוסים צריך להתחבר רק למקומות בהם יצרה קק"ל תשתית מים ממילא. במקומות אלה יש לאפשר הצטיידות והשקיה במקום.
14. חניה לרכב מוביל סוסים עם קרון או משאית תהיה רק בחניה יעודית, או בחלק ממגרש חניה מרכזי שיוקצה לנושא.
15. אין לתכנן רכיבה על סוסים על כבישים. רק במקרים נדירים תתאפשר חציית כביש. מוצע לאסור על שימוש בכביש לקישור בין קטעי מסלול.
16. אתרים מיוחדים מיועדים לכל סוגי משתמשי היער, שלא מתאפשרת כניסת רכב לתוכם, לא תתאפשר כניסת סוסים. ניתן להסדיר, במידת הצורך, מתקנים לשהיית סוסים בקרבת מקום.
17. נתיב רכיבה מוסדר לא יחצה, לא יכנס, לא יפלוש לשטחים פרטיים ומעובדים.
18. יש להימנע מתכנון נתיבי רכיבה בתחומי שטחי הרט"ג, אלא אם נעשה בשיתוף.
19. בדרך יער ראשית, המתפקדת ככביש גישה, יותאם המנע בקר למעבר קרון הובלה.
20. יש להסדיר מעברים מותאמים לסוסים בנתיבי רכיבה מוסדרים.
21. אין לדהור לקראת, בתוך או בשולי עדר. במקרה של מעבר מוסדר בשטח מרעה, יש להתריע

על כך לבוקר.

22. בשטחי בור ניתן לתכנן מעבר של נתיב רכיבה מוסדר, רצוי על גבי תואי קיים. יש להמנע מחציית השטח ללא התויה, מאחר שמתחת לצומח והנטש יכול להיות מפגע שיכשיל את הסוס.
23. עם המעבר לתכנון מפורט יעשה התכנון ע"פ התקנים הקיימים ותקני הבטיחות המקובלים ברכיבה על סוסים ובפעילויות דומות בקק"ל.
24. לאחר תכנון מפורט ולפני ביצוע, על התכניות לעבור דיון ושיפוט כמקובל בפרוייקטים אחרים בקק"ל.
25. פריקת הסוס ותנועת הסוסים תהיה לכיוון נתיב הרכיבה והיער, ולא לכיוון החניה.
26. השילוט ישתלב בתורת השילוט ובקו העיצובי של קק"ל.
27. תמרורים נדרשים במקומות בהם פועלת רשות תימרוך ובמגע עם כבישים.
28. בכניסה לאזור המיועד לרכיבה על סוסים, יש להציב שילוט המגדיר את תואי הרכיבה ואת השרותים שלאורכו.
29. יש לשאוף כי תכנון אזורי הרכיבה ישתלב במערך הניקיון המקובל בשטח.
30. מתקני שרות לסוסים יהיו מאותם החומרים בהם נהוג להשתמש כיום. עליהם לעמוד בתקני הבטיחות המקובלים.
31. רמת האחזקה הנדרשת למסלולי רכיבה לא תהיה שונה מהמקובל בכלל הדרכים כיום.
32. לאורך נתיבי הרכיבה המוסדרים, יש להגביה את הגיזום לפחות ל- 3 מ'. יש לפנות גזם וגדמי עצים מהמסלול. אפשרי לפזר רסק לאורך הנתיב, במידה שלא מפנים אותו.

נספח 3. אמנה לרכוב

להלן דוגמא להודעה לרכובי סוסים מטעם הרשות המנהלת את הפארק הלאומי North York Moors אשר בבריטניה.

Discover the Place

The Moors Message for Horse Riders

Care for the land - The moors, their plants and animals are fragile and sensitive. Keep to the path and avoid poaching the surface in wet weather.

Consider the farmers - Shut gates behind you. Ride slowly past sheep or cattle.

Guard against fire - Uncontrolled fires can devastate miles of moorland which may never fully recover. Don't start fires or drop cigarettes or matches.

Litter - This is dangerous as well as unsightly - take it home.

Dogs Keep dogs under close control. A loose dog can harm sheep and ground nesting birds, and can be a danger to itself.

Courtesy to other users - Ride with consideration towards other road and path users. Slow down where visibility is restricted and ride very cautiously on country roads - remember, you are part of the traffic.

Safety - Weather conditions can change quickly, are you fully equipped? Plan your journey carefully and aim to end it well before dusk, especially on dark winter days.

Rights of way - Footpaths are not meant for horses. Only ride on bridleways and where you have permission.

North York Moors National Park Authority message for horse riders.htm,
<http://moors.uk.net/discover/index.php?mid=580>

נספח 4. תקציר פגישות וראיונות

בדיונים עם רוכבים או גורמים העוסקים בספורט הרכיבה עלו הנושאים הבאים:

- ביקוש לאספקת מי שתיה לסוסים בשטח.
- ניתן להשקות סוסים ממקור מים טבעי.
- ביקוש למתקנים לקשירת סוסים בחניונים.
- דרכי יער מתאימות לרכיבה.
- יש קווי אש מתאימים לרכיבה.
- ביקוש למסלולים באזורים שאינם מרובי קהל.
- ביקוש לשילוט וסימון מסלולים מתאימים.
- חוסר במידע ומיפוי למידת התאמה וקושי מסלולים.
- ביקוש לסימון מרחקים במסלולים מעגליים או ציריים.
- בעייתיות במפגש עם כלבים במהלך רכיבה במסלולים.
- יש הנמנעים ממפגש עם רוכבים לא מוכרים, בגין חשש מהעברת מחלות.
- יש הנמנעים ממפגש במסגרות גדולות, בגין בעיות בשליטה על הסוסים.
- רוב הרוכבים מעדיפים לרכב באזורים ללא קהל רב.
- גדרות המרעה מפריעות לרצף הרכיבה ומקשות על מעבר.

איור מס' 28. אלכסנדר זייד – מורשת השמירה והרכיבה בישראל

